

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus

(Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

[Cyf: 20151130ASAt5(1) - 1]

Cynnwys

1	Cefndir a chyd-destun	1
2	Ymchwiliad safonau mewn perthynas â Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru	2
3	Rhesymoldeb a chymesuredd Meini prawf Comisiynydd y Gymraeg	3 4
4.	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan y person perthnasol	5
5	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan y cyhoedd	19
6	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan Banel Cynghori Comisiynydd y Gymraeg	27
7	Casgliadau'r ymchwiliad safonau	28
8	Y camau nesaf	39
	Atodiad A – Sylwadau cyffredinol a dderbyniwyd gan y cyhoedd ar ymchwiliadau safonau cylch 3	41
	Atodiad B – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymchwiliad safonau	45

1 Cefndir a chyd-destun

Prif nod Comisiynydd y Gymraeg, sefydliad annibynnol a grëwyd gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ('y Mesur'), yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Gwneir hyn drwy ddwyn sylw at y ffaith bod statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru a thrwy osod safonau ar sefydliadau. Bydd hyn, yn ei dro, yn arwain at hawliau i siaradwyr Cymraeg.

Bydd dwy egwyddor yn sail i waith y Comisiynydd:

- ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru
- dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.

Ar 24 Mawrth 2015, pasiwyd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015¹ yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Cafodd y safonau hyn eu datblygu i osod dyletswyddau ar gynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru, awdurdodau parciau cenedlaethol a Gweinidogion Cymru. Mae pob cyfeiriad at safonau yn yr adroddiad safonau hwn yn cyfeirio at y safonau a bennwyd yn y rheoliadau uchod.

Wrth gyflwyno'r rheoliadau, nodwyd yr isod gan Lywodraeth Cymru:

Dyma ddeddfwriaeth hanesyddol a fydd yn rhoi sylfaen gadarn i'r iaith yn y sefydliadau hynny y bydd gofyn iddynt gydymffurfio â safonau. Bydd yn annog rhagor o ddefnydd o'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd pob dydd, boed hynny wrth dderbyn gwasanaethau neu fel gweithwyr yn y sefydliadau dan sylw.²

Bu'r rheoliadau a gymeradwywyd ar 24 Mawrth 2015 yn sail ar gyfer ymchwiliadau safonau Comisiynydd y Gymraeg ac ymarferiad Llywodraeth Cymru i gasglu tystiolaeth er mwyn llunio asesiad effaith rheoleiddiol.

Daeth Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 i rym ar 31 Mawrth 2015, a hynny yn dilyn dadl a phleidlais yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

¹ <http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/996/made/welsh/data.pdf>

² <http://gov.wales/about/cabinet/cabinetstatements/2015/welshlangstandards/?lang=cy>

2 Ymchwiliad safonau mewn perthynas â Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Yn unol ag adran 62 y Mesur, cyflwynwyd hysbysiad rhagymchwilio ar 5 Mai 2015 at sylw personau yr ymddengys i'r Comisiynydd eu bod yn aelodau o'r grŵp canlynol o bersonau:

- Awdurdodau Cyhoeddus

Dyma'r person perthnasol a drafodir yn yr adroddiad safonau hwn:

- Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Hysbysiad ysgrifenedig yw hysbysiad rhagymchwilio, sy'n datgan bwriad Comisiynydd y Gymraeg i gynnal ymchwiliad safonau, ac sy'n pennu pwnc yr ymchwiliad safonau.

Ni chaiff y Comisiynydd gynnal ymchwiliad safonau oni bai iddi roi hysbysiad rhagymchwilio i bob person perthnasol (sefydliad) o leiaf 14 diwrnod cyn dechrau ar yr ymchwiliad.

Pwnc yr ymchwiliad safonau hwn oedd dyfarnu

- a ddylai'r person fod yn agored i gydymffurfio â safonau;
- os yw'r person yn dod o fewn Atodlen 6, dyfarnu pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn gymwysadwy i bob person perthnasol a ddaw o fewn y grŵp;
- pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn benodol gymwys i'r person (p'un a yw'r safonau eisoes wedi eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1) ai peidio).

Cychwynnodd cyfnod yr ymchwiliad safonau hwn ar 26 Mai 2015. Daeth i ben ar 18 Awst 2015.

Yn rhan o'r ymchwiliad safonau hwn, casglwyd gwybodaeth gan Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. Gwnaethpwyd hynny trwy dderbyn holiadur wedi ei gwblhau ganddynt. Casglwyd tystiolaeth hefyd gan Banel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg

At ddiben casglu barn y cyhoedd ynghylch personau eraill Cylch 3 Rhaglen Ymchwiliadau Safonau Comisiynydd y Gymraeg, gosodwyd holiadur i'r cyhoedd ar wefan Comisiynydd y Gymraeg. Pwrpas yr holiadur hwn oedd rhoi cyfle i aelodau'r cyhoedd nodi'r hyn roeddent yn teimlo sy'n rhesymol i'r personau perthnasol ei wneud a'i ddarparu yn Gymraeg, a hynny gan ystyried y gofynion ynghlwm wrth y safonau a bennwyd mewn rheoliadau ar 24 Mawrth 2015. Gosodwyd hysbysiadau yn y wasg genedlaethol yn ystod cyfnod yr ymchwiliad safonau yn tynnu sylw'r cyhoedd at yr holiadur hwn. Yn ogystal â hynny, gosodwyd fideo ar wefan y Comisiynydd er mwyn rhoi cyflwyniad i'r broses, ac i ddangos i'r cyhoedd sut y gallant ymateb i'r ymchwiliad safonau.

3 Rhesymoldeb a chymesuredd

Yn unol ag adran 63(1) y Mesur, rhaid i'r Comisiynydd roi sylw i'r angen am sicrhau nad yw gofynion am i bersonau gydymffurfio â safonau yn rhinwedd adran 25(1) yn afresymol neu'n anghymesur.

Wrth gynnal ymchwiliad safonau, rhaid i'r Comisiynydd:

- (a) ystyried, o ran pob gweithgaredd a bennir yn Atodlen 9 y mae person yn ei wneud, a yw'n rhesymol ac yn gymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys ai peidio, ac
- (b) o ran pob gweithgaredd o'r fath, os yw'n rhesymol ac yn gymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson, ddoed i'r casgliad y dylai safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i'r person mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw.

Wrth ystyried y cwestiwn o resymoldeb a chymesuredd, dylid nodi bod y Mesur yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i sicrhau bod rheoliadau yn darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n ymwneud â phob un o'r gweithgareddau yn Atodlen 9 a wneir gan y person (ac i'r graddau y mae'n eu gwneud) yn benodol gymwys i'r person hwnnw.

Ond nid oes rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â gweithgaredd a bennir yn Atodlen 9 os yw, neu i'r graddau y mae:

- (a) adroddiad safonau o dan adran 64 yn nodi y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw, neu bod
- (b) Gweinidogion Cymru o'r farn y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw.

Nid yw hynny'n atal rheoliadau rhag darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau eraill yn benodol gymwys i berson.

Drwy wneud rheoliadau o dan y Mesur hwn yn arferadwy drwy offeryn statudol, awdurdodir Comisiynydd y Gymraeg i roi hysbysiad cydymffurfio i berson.

Hysbysiad cydymffurfio yw hysbysiad a roddir i berson gan y Comisiynydd:

- (a) sy'n nodi, neu'n cyfeirio at, un neu ragor o safonau a bennir gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1), a
- (b) sy'n ei gwneud yn ofynnol i berson gydymffurfio â'r safon neu â'r safonau a nodir neu y cyfeirir ati neu atynt.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y dystiolaeth a ddarparwyd wrth ddod i benderfyniad ar gynnwys hysbysiad cydymffurfio a roddir i berson.

Nid yw'r ffaith bod safon yn benodol gymwys i berson yn golygu bod dyletswydd arno i gydymffurfio â'r safon honno. Dim ond os bydd y Comisiynydd yn rhoi hysbysiad cydymffurfio i'r person, a bod yr hysbysiad hwnnw'n ei gwneud hi'n ofynnol i gydymffurfio â safon ar ddiwrnod gosod, y bydd y ddyletswydd honno mewn grym.

Cyn rhoi hysbysiad cydymffurfio i berson, bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ymgynghori â'r person. Nid yw methiant y person i gymryd rhan mewn ymgynghoriad yn atal y Comisiynydd rhag rhoi hysbysiad cydymffurfio i'r person hwnnw.

Wedi i Gomisiynydd y Gymraeg roi hysbysiad cydymffurfio i berson, caiff y person hwnnw wneud cais i'r Comisiynydd yn gofyn iddi ddyfarnu a yw'r gofyniad i gydymffurfio â'r safon honno, neu i gydymffurfio â'r safon yn y modd hwnnw, yn afresymol neu'n anghymesur ai peidio. Pe bai'r Comisiynydd yn hysbysu person nad yw'r gofyniad i gydymffurfio â safon yn afresymol neu'n anghymesur, rhoddir hawl yn y Mesur iddo apelio i'r Tribiwnlys er mwyn dod i ddyfarniad.

Meini prawf Comisiynydd y Gymraeg

Wrth ddod i farn ar bwnc yr ymchwiliad safonau hwn, yn unol â'r gofynion a amlinellir yn Rhan 4, Pennod 8 y Mesur, ystyriwyd y meini prawf canlynol ochr yn ochr â'r dystiolaeth a dderbyniwyd yn rhan o'r ymchwiliad safonau. Nid oes rhaid ystyried pob maen prawf ymhob achos, ac nid yw oes un o'r meini prawf yn bwysicach na'i gilydd.

- A yw'r person perthnasol yn agored i orfod cydymffurfio â safonau – a yw'r person perthnasol yn dod o fewn Atodlen 5 a hefyd o fewn Atodlen 6, neu yn dod o fewn Atodlen 7 a hefyd o fewn Atodlen 8?
- A yw'r dosbarth o safon (cyflenwi gwasanaethau; llunio polisi; gweithredu; cadw cofnodion; hybu) yn gymwysadwy i'r person perthnasol?
- A yw'r person perthnasol yn gwneud y gweithgaredd³ dan sylw?
- A yw'r person perthnasol eisoes wedi ymrwymo i ddarparu'r gweithgaredd, neu'r weithred dan sylw, yn rhannol neu'n llawn, drwy ei gynllun iaith Gymraeg?
- A yw'r person perthnasol eisoes yn darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg (boed hynny'n cyfateb i'r union ofynion sydd ynghlwm wrth safon ai peidio), neu'n gwneud y gweithgaredd yn unol â'r safon?
- A yw mwyafrif helaeth y personau perthnasol eraill o fewn yr un sector yn darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg, neu'n gwneud y gweithgaredd?
- A oes unrhyw resymau eraill yn erbyn, neu o blaid gwneud y safon yn benodol gymwys i'r person perthnasol?

³ Ystyriw y maen prawf hwn yng nghyswllt safonau cyflenwi gwasanaethau yn unig.

4. Tystiolaeth a dderbyniwyd gan y person perthnasol

Derbyniwyd tystiolaeth gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. Roedd y dystiolaeth hon yn cynnwys ymatebion i 199 o gwestiynau mewn holiadur.

Cynhaliwyd cyfarfodydd rheolaidd ymhlith swyddogion Comisiynydd y Gymraeg er mwyn dadansoddi'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn rhan o'r ymchwiliad safonau, ynghyd ag ymrwymadau cyfredol ei gynllun iaith Gymraeg.

Darperir yn yr adran hon wybodaeth am yr ymrwymadau a geir yng nghynllun iaith Gymraeg y person perthnasol, sy'n cyfateb i'r safonau (boed hynny'n cyfateb i'r union ofynion sydd ynghlwm wrth y safonau ai peidio) ar gyfer pob gweithgaredd.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol ei gynllun iaith Gymraeg yn erbyn y safonau, dylid nodi nad oedd modd paru nifer o'r safonau ynghylch gweithgareddau cyflenwi gwasanaethau, a hynny oherwydd natur fanwl y rheoliadau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. O dan rai amgylchiadau, mae'n bosibl bod y person perthnasol dan sylw yn ymrwymo i'r gofyniad neu'n cydymffurfio ag ef, ond nad yw hynny wedi ei ddatgan yn benodol yn ei gynllun iaith Gymraeg.

Rhoddir crynodeb o'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn adran 4 yr adroddiad hwn. Roedd y dystiolaeth a gyflwynwyd yn cynnwys wybodaeth ynghylch pa weithgareddau a wneir gan y person dan sylw, pa weithgareddau y mae'n eu gwneud yn Gymraeg ac i ba raddau y mae modd iddo gydymffurfio â'r safonau.

Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn gweithio o dan gytundeb ag Ymddiriedolaeth GIG Felindre ac yn darparu gwasanaethau gwybodeg i GIG Cymru. Nodir bod Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ddarostyngedig i gynllun iaith Gymraeg Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Cafodd cynllun iaith cyfredol Ymddiriedolaeth GIG Felindre ei gymeradwyo gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg o dan adran 14(1) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 ar 20 Ebrill 2010.

Nodir yn ei chynllun iaith Gymraeg:

O 1 Ebrill 2010 ymlaen, bydd Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn cynnal 'Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru' a ffurfiwyd yn ddiweddar, a fydd yn dod â'r sefydliadau canlynol at ei gilydd:

- Hysbysu Gofal Iechyd (IHC);*
- Atebion Iechyd Cymru (HSW);*
- swyddogaeth Rheoli Gwybodaeth a Thechnoleg y Ganolfan Gwasanaethau Busnes (BSC);*
- Rhaglen Gwybodeg Gofal Sylfaenol (PCIP);*

- Rhaglen Gwybodaeth Iechyd Corfforaethol (CHIP).⁴

Cyfeirir yn benodol at gynllun iaith Gymraeg Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn yr adroddiad safonau hwn.

Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Gweithgaredd 1: Gohebiaeth a anfonir gan gorff Safonau ynghylch gohebiaeth a anfonir gan gorff [1-7]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg. Nododd ei fod yn gwneud pob ymdrech i ymateb yn Gymraeg i unrhyw ohebiaeth a anfonir ato yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch gohebiaeth a anfonir gan gorff.

Er hynny, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo. Eglurodd nad yw'n arfer ganddo ar hyn o bryd ryngweithio'n uniongyrchol â'r cyhoedd ac na fydd ond yn gwneud hynny ar gais GIG Cymru wrth ddatblygu'r gwasanaeth. Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod eisoes yn cydymffurfio â safonau 4 a 6, gan sicrhau bod unrhyw ohebiaeth a anfonir at nifer o bersonau yng Nghymru yn ddwyieithog.

Gweithgaredd 2: Galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff Safonau ynghylch galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff [8-22]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg. Nododd fod y prif switsfwrdd yn cyfarch yn Gymraeg ar y ffôn, ond nad yw hynny'n digwydd yn gyson mewn adrannau eraill.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith cyfredol y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 68% o'r safonau ynghylch galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo. Oherwydd y gefnogaeth dechnegol arbenigol a gynigir i GIG Cymru, rhagwelai na fyddai'n bosibl darparu gwasanaeth llawn yn Gymraeg. Nododd fodd bynnag y byddai modd iddo gydymffurfio â safon 20 gyda hyfforddiant pellach.

Gweithgaredd 3: Cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol Safonau ynghylch cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol [23-29]

⁴ <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/972/dogfen/175881>

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ond nad yw'n gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith cyfredol y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 39% o'r safonau ynghylch cyfarfodydd a gynhelir nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n cynnal cyfarfodydd yn Gymraeg a bod unrhyw gyswllt â defnyddwyr gwasanaethau'n digwydd yn Saesneg ar hyn o bryd.

O'r herwydd, nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 4: Cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd Safonau ynghylch cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd [30-34]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd.

Nododd nad yw'r gweithgaredd hwn yn berthnasol iddo gan fod unrhyw gyswllt â'r cyhoedd yn digwydd trwy fyrddau iechyd GIG Cymru. O'r herwydd, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 5: Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff Safonau ynghylch digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff [35-36]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff.

Nododd nad yw'r gweithgaredd hwn yn berthnasol iddo gan mai byrddau iechyd GIG Cymru sy'n cynnal digwyddiadau cyhoeddus. O'r herwydd, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 6: Cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff Safon ynghylch cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff [37]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i'r safon ynghylch cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod mwyafrif y deunydd sydd ar gael i gleifion yn cael ei gyfieithu i'r Gymraeg. O'r herwydd, nododd ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 7: Corff yn arddangos deunydd yn gyhoeddus Safonau ynghylch corff yn arddangos deunydd yn gyhoeddus [38-39]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch arddangos deunydd yn gyhoeddus.

Nododd fod y baneri safonol a ddefnyddir mewn digwyddiadau sy'n ymwneud yn uniongyrchol â defnyddwyr gwasanaethau yng Nghymru yn ddwyieithog.

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 8: Corff yn llunio ac yn cyhoeddi dogfennau Safonau ynghylch corff yn llunio ac yn cyhoeddi dogfennau [40-49]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch llunio a chyhoeddi dogfennau.

Nododd fod dogfennau sydd ar gael i'r cyhoedd yn cael eu cyfieithu ac nad yw dogfennau mewnol bob amser yn cael eu cyfieithu, ond bod trefn ar gyfer gwneud hynny pe byddai angen.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo. Nododd nad yw'n cynnal cyfarfodydd bwrdd 'cyhoeddus' ac nad oes yr un o'r Byrddau'n cynhyrchu papurau yn Gymraeg ar hyn o bryd.

Dylid nodi nad yw Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 yn cyfeirio at yr angen i gyfarfodydd bwrdd o dan safon 41 fod yn rhai 'cyhoeddus'. Yn unol â safon 41, os yw person yn llunio'r dogfennau a amlinellir yng nghymalau (a-b), rhaid iddynt gael eu llunio yn Gymraeg.

Gweithgaredd 9: Corff yn llunio ac yn cyhoeddi ffurflenni Safonau ynghylch corff yn llunio ac yn cyhoeddi ffurflenni [50-51]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd ymrwymiadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 75% o'r safonau ynghylch corff yn llunio ac yn cyhoeddi ffurflenni.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo. Nododd fod ffurflenni papur a gynhyrchir at ddefnydd y cyhoedd yn ddwyieithog a bod y systemau TG a ddarperir gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn galluogi i lythyrau dwyieithog gael eu cynhyrchu. Nodwyd yn y dystiolaeth nad yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn anfon ffurflenni at y cyhoedd ac mai ei swyddogaeth yw darparu'r system TG i alluogi cyrff iechyd eraill i wneud hynny. Cadarnhaodd mai'r byrddau iechyd lleol neu'r ymddiriedolaethau sy'n gyfrifol am gynnwys ac iaith y ffurflenni hyn.

Gweithgaredd 10: Gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff Safonau ynghylch gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff [52-57]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymiadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod y rhan fwyaf o'i wefannau a'i wasanaethau ar-lein i'r cyhoedd ar gael yn Gymraeg. Er hynny, nododd nad yw rhai o'r gwasanaethau ar-lein, er enghraifft gwasanaethau gwybodaeth ystadegol, ar gael yn Gymraeg ar hyn o bryd. O'r herwydd, nododd ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 11: Defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol Safonau ynghylch defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol [58-59]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw ond nad yw'n gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymiadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod y gweithgaredd hwn yn cael ei wneud yn Gymraeg trwy ofyn i staff Gymraeg gynorthwyo i ymateb, ond nad yw hyn yn arfer cyson. O'r herwydd, nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 12: Peiriannau hunanwasanaeth Safon ynghylch peiriannau hunanwasanaeth [60]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymiadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i'r safon ynghylch peiriannau hunanwasanaeth.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried nad yw'r gweithgaredd hwn yn berthnasol iddo a nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 13: Arwyddion a arddangosir gan gorff Safonau ynghylch arwyddion a arddangosir gan gorff [61-63]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch arwyddion a arddangosir gan gorff.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod ei holl arwyddion allanol parhaol ar hyn o bryd yn cael eu harddangos yn ddwyieithog, a'r Gymraeg yn cael ei harddangos yn gyntaf.

Nododd ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 14: Derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff Safonau ynghylch derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff [64-68]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 83% o'r safonau ynghylch derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff.

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, yng nghyd-destun safon 64, na ddarperir gwasanaethau derbynfa Cymraeg fel mater o drefn, ond bod modd i staff y dderbynfa gysylltu â staff Cymraeg i gynorthwyo â'r gwasanaeth hwnnw lle bo angen. Oherwydd nifer cyfyngedig o staff a'r lefel uchel o ymwelwyr â'r dderbynfa, nododd na fyddai modd iddo gydymffurfio â safon 65 a 65A. Er hynny, nid oedd yn rhagweld unrhyw anhawster cydymffurfio â safonau 66, 67 a 68 a nododd y byddai modd iddo roi trefniadau ar waith lle nad yw'n cydymffurfio ar hyn o bryd.

Oherwydd nad oes modd iddo gydymffurfio â dwy o'r safonau, nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 15: Corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol Safonau ynghylch corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol [69-70]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 50% o'r safonau ynghylch corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried nad yw'r gweithgaredd hwn yn berthnasol iddo a nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Diffinnir 'hysbysiadau swyddogol' yn Rhan 3, Atodlen 1, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 fel:

unrhyw hysbysiad y mae corff yn ei gyhoeddi er mwyn rhoi gwybod i bersonau am weithgareddau cyflenwi gwasanaethau neu newidiadau i weithgareddau cyflenwi gwasanaethau'r corff, ond nid yw'n cynnwys hysbysiadau swyddogol a ragnodir gan ddeddfiad.

Gweithgaredd 16: Corff yn dyfarnu grantiau Safonau ynghylch corff yn dyfarnu grantiau [71-75]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 83% o'r safonau ynghylch corff yn dyfarnu grantiau.

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried nad yw'r gweithgaredd hwn yn berthnasol iddo a nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 17: Corff yn dyfarnu contractau Safonau ynghylch corff yn dyfarnu contractau [76-80]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ond nad yw'n gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 83% o'r safonau ynghylch corff yn dyfarnu contractau.

Nododd ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y gweithgaredd hwn yn benodol gymwys iddo, gan nad yw'n gwneud y gweithgaredd yn Gymraeg ar hyn o bryd. Nododd yn ogystal y byddai cost cyfieithu'r dogfennau hyn yn uchel iawn.

Gweithgaredd 18: Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff Safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff [81-82]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ar godi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru o'r farn nad yw'r safonau hyn yn berthnasol iddo. Nododd nad yw'n darparu unrhyw wasanaethau'n uniongyrchol i'r cyhoedd, a'i fod yn hytrach yn darparu systemau TG neu wybodaeth i sefydliadau eraill y GIG. O'r herwydd, roedd o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Pwysleisiai'r Comisiynydd nad yw gofyniad y safonau hyn wedi ei gyfyngu i gyswllt â'r cyhoedd a bod dyletswydd ar sefydliadau i godi ymwybyddiaeth ynghylch unrhyw wasanaeth Cymraeg a ddarperir gan sefydliad i bersonau.

Gweithgaredd 19: Hunaniaeth gorfforaethol corff Safon ynghylch hunaniaeth gorfforaethol corff [83]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw a'i fod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i'r safon ynghylch hunaniaeth gorfforaethol corff.

Pwysleisiodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn darparu fersiynau dwyieithog o'i holl ddeunydd corfforaethol gan gynnwys ei logo a'i bapur pennawd, a'i fod yn sicrhau bod y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal. O'r herwydd, roedd o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Gweithgaredd 20: Cyrsiau a gynigir gan gorff Safonau ynghylch cyrsiau a gynigir gan gorff [84-86]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, nid oedd ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ynghylch cyrsiau a gynigir gan gorff.

Nid oedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried bod y safonau hyn yn berthnasol iddo, ac o'r oherwydd roedd o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur eu gwneud yn benodol gymwys iddo.

Cyfeirir at gwrs addysg yn Rhan 3, Atodlen 1, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 fel:

unrhyw seminar, hyfforddiant, gweithdy neu ddarpariaeth debyg sy'n cael ei ddarparu neu ei darparu ar gyfer addysgu neu wella sgiliau aelodau o'r cyhoedd

Gweithgaredd 21: Systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff Safon ynghylch systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff [87]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, nid oedd ymrwymiadau'n cyfateb i'r safon ynghylch systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff.

Nid oedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried bod y safonau hyn yn berthnasol iddo, ac o'r herwydd roedd o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur eu gwneud yn benodol gymwys iddo.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau [155-160]

Pwysleisiodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gorff sy'n ymdrin â'r cyhoedd ac nad yw ei swyddfeydd ar agor i'r cyhoedd.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod eisoes yn cydymffurfio â safonau 158 a 160 ac y byddai modd iddo gydymffurfio â safon 156 gan fod trefn gwynion eisoes mewn grym. Eglurodd nad yw'r broses gwyno'n cael ei chyhoeddi ar-lein ar hyn o bryd, ond y byddai modd gwneud hynny yn y dyfodol.

Nododd ei fod o'r farn nad yw'r safonau eraill yn berthnasol iddo ac nad oes modd iddo roi cyhoedduswydd i'r safonau cyflenwi gwasanaethau gan nad oes yr un o'i swyddfeydd ar agor i'r cyhoedd ar gyfer arddangos.

Yn sgil pennu safonau sy'n ymdrin â materion atodol o dan adran 26 y Mesur, byddai dyletswydd ar Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru i roi cyhoedduswydd i unrhyw safonau cyflenwi gwasanaethau y mae'n ofynnol iddo gydymffurfio â hwy.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Safonau llunio polisi

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymiadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 30% o'r safonau llunio polisi.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod y sefydliad yn defnyddio polisiâu Awdurdod Iechyd GIG Felindre ac yr asesir effeithiau unrhyw bolisi ar y Gymraeg drwy asesuadau effaith cydraddoldeb. Pan fo Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru'n creu polisiâu, nododd y cânt eu hasesu drwy system fewnol yn yr un modd. O safbwynt y gwasanaethau TG a ddarperir ganddo, nododd fod yr effaith ar y Gymraeg wedi ei hystyried yn y gorffennol fesul system, ond bod hyn yn cael ei ffurfioli trwy broses sicrwydd newydd.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn ymgynghori ar benderfyniadau polisi ond nad oes ganddo bolisi dyfarnu grantiau.

Roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru o'r farn ei bod yn afresymol ac yn anghymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo. Nododd ei fod yn ansicr ynglŷn â chwmpas y dehongliad o 'bolisi' y tu hwnt i'r diffiniad o 'benderfyniad polisi' yn Rhan 2, Atodlen 2, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Diffinnir penderfyniad polisi fel:

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

unrhyw benderfyniad a wneir gan gorff sy'n ymwneud ag arfer ei swyddogaethau neu gynnal ei fusnes neu ymgymeriad arall, ac mae hynny'n cynnwys, ymysg pethau eraill (ac fel bo'n briodol i'r corff), penderfyniadau ynghylch-

- (a) cynnwys deddfwriaeth;*
- (b) arfer pwerau statudol;*
- (c) cynnwys datganiadau polisi;*
- (ch) strategaethau neu gynlluniau strategol;*
- (d) strwythurau mewnol.*

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi [Dylid cyfeirio at safonau 161-166]

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru y byddai modd iddo gydymffurfio â phob safon, ac eithrio safon 161, gan nad oedd yn ystyried bod y safon hon yn berthnasol iddo.

Yn sgil pennu safonau sy'n ymdrin â materion atodol o dan adran 26 y Mesur, byddai dyletswydd ar Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru i roi cyhoeddusrwydd i unrhyw safonau llunio polisi y mae'n ofynnol iddo gydymffurfio â hwy.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Safonau gweithredu [98-144]

Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [98-111]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 7% o'r safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff.

Wrth ystyried safon 98, cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn gweithredu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol ar hyn o bryd, a bod y polisi wedi ei gyhoeddi ar y fewnrwyd.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'r holl ddogfennau a nodir yn safonau 99-104 yn cael eu darparu yn Gymraeg ar hyn o bryd. Ategodd hynny drwy nodi nad yw'n cynnig i gyflogeion a ydynt yn dymuno derbyn y dogfennau dan sylw yn Gymraeg.

Yn yr un modd, cadarnhaodd nad oes yr un o'r polisiâu a nodir yn safonau 105-111 yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg ac mai Saesneg yw iaith y dogfennau hyn ar hyn o bryd.

Safonau ynghylch cwynion a wneir gan aelod o staff corff [112-115]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 20% o'r safonau ynghylch cwynion a wneir gan aelodau o staff corff.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn caniatáu i aelodau staff wneud cwynion yn Gymraeg ac ymateb yn Gymraeg i unrhyw gŵyn. Nododd ei fod yn hysbysu staff o hynny.

Nododd hefyd nad yw'n arfer ganddo ar hyn o bryd gynnal cyfarfodydd ynghylch cwynion yn Gymraeg nac ychwaith ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar eu cyfer.

Nododd hefyd ei fod yn cynnal cyfarfodydd mewnol o'r fath yn Saesneg, ond yr anogir staff i wneud cwynion yn Gymraeg os dyna yw eu dymuniad.

Safonau ynghylch corff yn disgyblu staff [116-119]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 20% o'r safonau ynghylch corff yn disgyblu staff.

Wrth ystyried y gofynion sydd ynghlwm wrth safonau 116-119, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod yn caniatáu i aelodau staff ymateb yn Gymraeg i honiadau a wneir yn eu herbyn trwy broses ddisgyblu fewnol a'i fod hefyd yn rhoi gwybod i'r staff fod modd gwneud hyn yn Gymraeg.

Pan fo'n trefnu cyfarfod ynghylch achos disgyblu yn erbyn aelod o staff, nid yw'n gofyn i staff a fyddai'n well ganddynt gynnal y cyfarfod yn Gymraeg, nac yn gofyn i staff a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod. Nododd fodd bynnag fod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd yn cael ei ddefnyddio yn y cyfarfodydd hynny.

Ymhellach, nododd nad yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ar hyn o bryd yn rhoi gwybod i aelodau o staff yn Gymraeg beth yw ei benderfyniad yn dilyn achos disgyblu yn eu herbyn. Er hynny, roedd o'r farn y byddai modd iddo gydymffurfio â safon 119.

Safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd [120-126]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 14% o'r safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei bod yn arfer ganddo ar hyn o bryd ddarparu meddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg Cymraeg i gyflogeion a gweithwyr, ond nad yw'n darparu rhyngwynebau Cymraeg ar gyfer meddalwedd.

Cadarnhaodd ei fod yn gweithredu system fewnrwyd, ond nad yw ar gael yn Gymraeg ar hyn o bryd. Nododd y byddai'n rhesymol cyfieithu'r eitemau newyddion ar y fewnrwyd, ond ei fod o'r farn nad yw safonau 121-124 yn eu cyfanrwydd yn rhesymol nac yn gymesur. Nododd y byddai modd iddo gydymffurfio â safonau 120, 125 a 126.

Safonau ynghylch corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu [127-135]

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n asesu sgiliau Cymraeg ei gyflogeion. Mae hyn yn gwrthddefnyddio dystiolaeth a gafwyd ar gyfer y safonau cadw cofnodion o dan safonau 147-154, lle nododd fod sgiliau iaith cyflogeion yn cael eu nodi.

Gan ystyried y gofynion sydd ynghlwm wrth safonau 128-129, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n arfer ganddo ar hyn o bryd ddarparu hyfforddiant yn Gymraeg yn y meysydd dan sylw. Er hynny, nododd fod darpariaeth ar gael i'w gyflogeion gael gwarsi Cymraeg sylfaenol yn ystod oriau gwaith. Ymhellach i dderbyn ceisiadau digonol, cadarnhawyd fod tri chwrs wedi'u cynnal yn ystod y blynyddoedd diwethaf.

Nid yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn cydymffurfio â nifer o'r gofynion sydd ynghlwm wrth safonau 130-131. Nododd nad yw'n darparu cyfleoedd i'w gyflogeion a'i weithwyr sy'n gyfrifol am reoli pobl gael hyfforddiant ar ddefnyddio'r Gymraeg yn eu rôl fel rheolwyr, nac ychwaith yn darparu cyfleoedd i staff gael hyfforddiant pellach ar ôl iddynt gwblhau gwarsi Cymraeg. Cadarnhaodd fod y sefydliad yn ymchwilio i'r ddarpariaeth hon ar hyn o bryd er mwyn ei chynnig o bosibl yn y dyfodol.

Cadarnhaodd nad yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn darparu cyrsiau hyfforddi i staff ddatblygu ymwybyddiaeth o'r Gymraeg, nac ychwaith hyfforddiant er mwyn iddynt feithrin dealltwriaeth o'r gofynion sydd ar y sefydliad i weithredu cynllun iaith Gymraeg, na'r modd y gellid defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Mewn perthynas â safonau 134-135, nododd nad yw'n darparu geiriad logo ar gyfer negeseuon e-bost ei gyflogeion a/neu ei weithwyr er mwyn eu galluogi i ddynodi a ydynt yn siarad Cymraeg yn rhugl neu'n dysgu'r iaith. Fodd bynnag, nododd fod manylion cyswllt staff mewn negeseuon e-bost, ynghyd â negeseuon e-bost staff sydd yn nodi nad ydynt ar gael i ateb negeseuon, yn Gymraeg.

Safonau ynghylch recriwtio ac apwyntio [136-140]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i 88% o'r safonau ynghylch recriwtio ac apwyntio.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod pob swydd a hysbysebwyd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf yn cyfeirio at y Gymraeg fel sgil ddymunol.

Mewn perthynas â safon 137A, cadarnhaodd fod ffurflenni cais am swyddi, deunydd esboniadol a gwybodaeth am gyfweiliadau neu ddulliau asesu eraill yn cael eu darparu yn Gymraeg, ond bod swydd ddisgrifiadau yn cael eu darparu yn Saesneg yn unig ar hyn o bryd.

Nododd ei fod yn datgan bod croeso i unigolion wneud cais am swyddi yn Gymraeg ac na fydd cais yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais yn Saesneg. Cadarnhaodd, fodd bynnag, nad yw ffurflenni cais yn rhoi lle i'r ymgeisydd nodi y

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

byddai'n dymuno cael cyfweiliad neu asesiad yn Gymraeg nac ychwaith yn rhoi gwybod yn Gymraeg i'r ymgeisydd beth yw'r penderfyniad, os gwnaed y cais yn Gymraeg.

Safonau ynghylch arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff [141-143]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau ynghylch arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff.

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'r arwyddion a arddangosir yn ei adeiladau yn Gymraeg.

Safon ynghylch cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff [144]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, nid oedd ymrwymadau'n cyfateb i'r safon ynghylch cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad oes cyhoeddiadau'n cael eu gwneud dros offer sain yn y gweithle ar hyn o bryd.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu [167-172]

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'r gweithgareddau o dan y safonau hyn yn digwydd ar hyn o bryd, ond y byddai modd anelu tuag at hyn yn y dyfodol. Pwysleisiodd y byddai angen gwasanaeth cyfieithu er mwyn cydymffurfio â'r safonau hyn.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu yn benodol gymwys iddo.

Safonau hybu [145-146]

Nid oedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn dymuno cydsynio i fod yn gymwysadwy i safonau hybu.

Safonau cadw cofnodion [147-154]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg cyfredol y person dan sylw, roedd ymrwymadau'n cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau cadw cofnodion.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod ganddo nifer o bolisiau mewn grym eisoes ar gyfer sicrhau bod safonau cadw cofnodion yn cael eu cyflawni. Nododd fod sgiliau Gymraeg ei gyflogeion yn cael eu nodi ar gofnod electronig staff ond nad yw'n orfodol ar hyn o bryd i staff wneud hyn.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion [175-176]

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei fod o'r farn ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo.

5 Tystiolaeth a dderbyniwyd gan y cyhoedd

Derbyniwyd 172 o ymatebion gan aelodau'r cyhoedd i'r ymchwiliadau safonau a gynhaliwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â'r personau a ddaw o fewn yr adroddiad safonau hwn. Derbyniwyd 94 o ymatebion i'r ymchwiliad safonau gan unigolion a ddewisodd gwblhau holiadur a ddarparwyd ar eu cyfer gan Gomisiynydd y Gymraeg ar y wefan.

Derbyniwyd 78 ymateb pellach yn seiliedig ar dempled o ymateb safonol a gyhoeddodd Cymdeithas yr Iaith Gymraeg; yn yr achos hwn roedd yr holl ymatebion yr un fath. Mewn 6 o achosion derbyniwyd ymateb gan unigolion ddwywaith. Derbyniwyd 2 ymateb gan fudiadau neu sefydliadau eraill.⁵ Mae'r Comisiynydd wedi rhoi sylw i bob ymateb a dderbyniwyd.

Ceir rhestr lawn o'r ymatebwyr a oedd yn fodlon i'w hymatebion gael eu cyhoeddi yn Atodiad B.

Mae Ffigur 1 yn dangos o ble daeth yr ymatebwyr yn ôl eu grŵp a'u lleoliad daearyddol.

Ffigur 1 Nifer yr ymatebion i'r ymchwiliad safonau yn ôl lleoliad⁶

Lleoliadau	Nifer	Canran (%)
Abertawe	8	5%
Blaenau Gwent	0	0%
Bro Morgannwg	10	6%
Caerffili	5	3%
Casnewydd	1	1%
Castell-nedd Port Talbot	2	1%
Ceredigion	18	10%
Conwy	9	5%
Caerdydd	17	10%
Gwynedd	35	20%
Merthyr Tudful	2	1%
Pen-y-bont ar Ogwr	1	1%
Powys	5	3%
Rhondda Cynon Taf	3	2%

⁵ Ceir rhestr o'r mudiadau/sefydliadau hynny yn Atodiad B yr adroddiad safonau.

⁶ Mae'r ystadegau hyn yn cynnwys yr holl ymatebion a ddaeth drwy'r holiadur, ynghyd â thempled Cymdeithas yr Iaith.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Sir Benfro	4	2%
Sir Ddinbych	10	6%
Sir Fynwy	2	1%
Sir Gaerfyrddin	4	2%
Sir y Fflint	4	2%
Torfaen	2	1%
Wrecsam	8	5%
Ynys Môn	13	8%
Tu allan i Gymru	5	3%
Heb ateb	4	2%
Cyfanswm	172	100%

Ymateb y cyhoedd i'r ymchwiliad safonau a gynhelir mewn perthynas â personau atodlen 5(1) - awdurdodau cyhoeddus

Safonau cyflenwi gwasanaethau

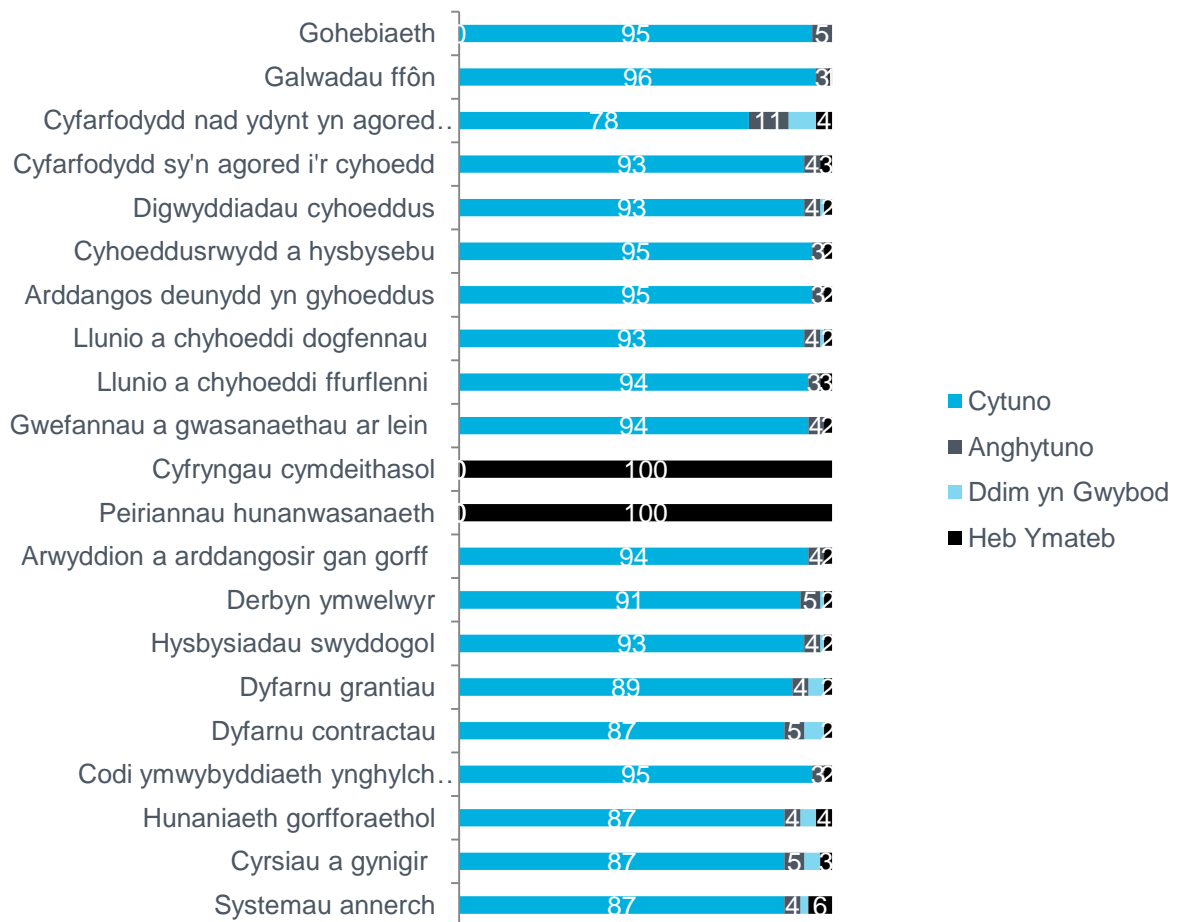
Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm â'r safonau cyflenwi gwasanaethau, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw fod yn cynnal gweithgareddau safonau cyflenwi gwasanaethau yn Gymraeg, er mwyn eich galluogi chi fel aelod o'r cyhoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y sefyllfaoedd canlynol?

Wrth ateb y cwestiwn hwn yn rhan o'r holiadur, rhoddwyd cyfle i'r cyhoedd ymateb fesul gweithgaredd sydd o fewn cwrpas safonau cyflenwi gwasanaethau.

Mae Ffigur 2 yn dangos amrywiaeth yr ymatebion a gafwyd.

Ffigur 2 Ymateb i gwestiwn 1 yr holiadur - Safonau cyflenwi gwasanaethau⁷

Safonau llunio polisi

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm â'r safonau llunio polisi, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai penderfyniadau polisi'r sefydliadau dan sylw wella'r cyfleoedd sydd i chi ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau gwell triniaeth i'r Gymraeg?

O'r 94 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, roedd 97% (91) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 91 a ymatebodd, roedd 92% (84) yn cytuno â'r uchod.

Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn:

⁷ Ni ofynnwyd cwestiynau mewn perthynas â Chyfryngau Cymdeithasol neu Beiriannau Hunanwasanaeth.

Ffigur 3 Ymateb i gwestiwn 3 yr holiadur - Safonau llunio polisi⁸

Safonau gweithredu

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm â'r safonau gweithredu, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw orfod hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn unol â'r safonau gweithredu?

O'r 94 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, roedd 98% (92) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 92 a ymatebodd, roedd 93% (86) yn cytuno â'r uchod.

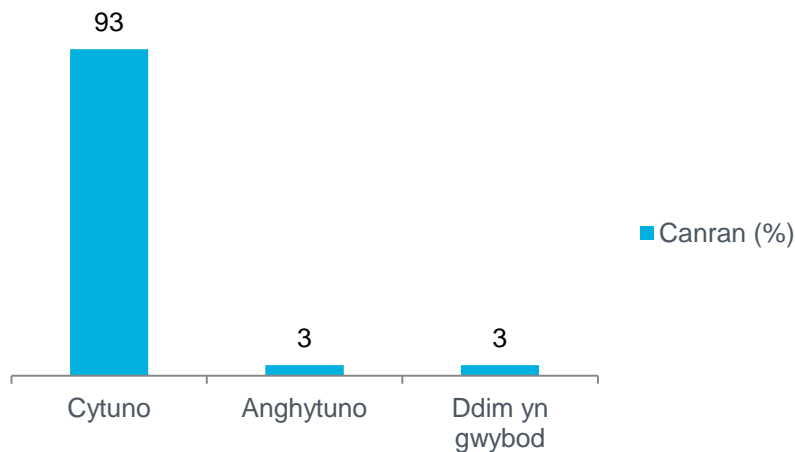
Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn:

Ffigur 4 Ymateb i gwestiwn 4 yr holiadur - Safonau gweithredu⁹

⁸ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn.

⁹ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn.

Safonau gweithredu

Safonau cadw cofnodion

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb y gofynion sydd ynghlwm â'r safonau cadw cofnodion, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

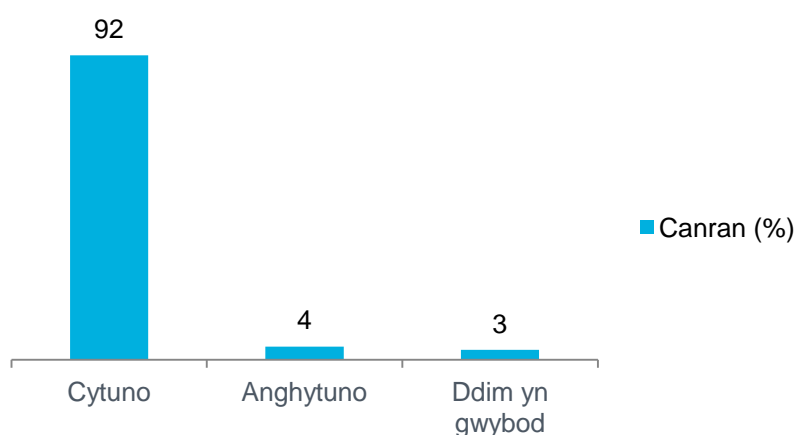
A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw gadw cofnod yn dweud sut y mae'n cadw at safonau'r Gymraeg a chadw cofnodion am gwynion?

O'r 94 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan Comisiynydd y Gymraeg, roedd 98% (92) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 92 a ymatebodd, roedd 92% (85) yn cytuno â'r uchod.

Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn:

Ffigur 5 Ymateb i gwestiwn 5 yr holiadur - Safonau cadw cofnodion¹⁰

Safonau cadw cofnodion

Sylwadau pellach

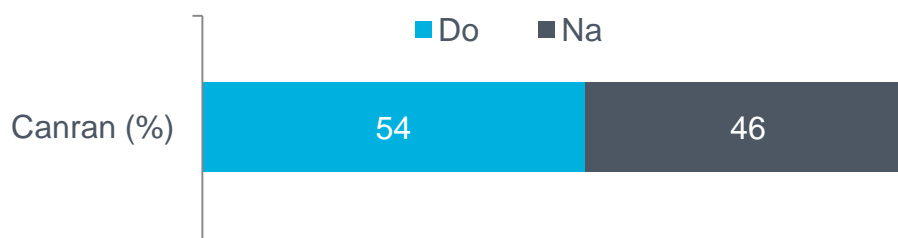
¹⁰ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Yn ogystal â darparu ymatebion i gwestiynau penodol ar bwnc yr ymchwiliad safonau, rhoddwyd cyfle i'r cyhoedd nodi unrhyw safonau ychwanegol yr oeddynt o'r farn y dylid eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i'r personau perthnasol dan sylw, ynghyd ag unrhyw sylwadau pellach a oedd yn berthnasol i'r ymchwiliad safonau hwn.

O'r 94 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, darparodd 54% (51) ohonynt sylwadau ychwanegol i'w hystyried gan Gomisiynydd y Gymraeg yn rhan o'r ymchwiliad safonau.

Ffigur 6 Sylwadau pellach a ddarparwyd gan aelodau'r cyhoedd

Yn yr un modd â'r cylchoedd blaenorol, roedd yr ymatebion a dderbyniwyd yn gyffredinol gefnogol i'r cysyniad o bennu safonau, a hynny er mwyn sicrhau hawliau clir i siaradwyr Cymraeg mewn perthynas â'r gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan yr holl sefydliadau sydd wedi eu cynnwys yng nghylch 3.

Mynegwyd cryn awydd unwaith eto gan y cyhoedd i sicrhau bod y safonau a gaiff eu pennu yn rhai sy'n glir, cadarn a dealladwy i bobl gyffredin. Ategwyd hynny gan nodi mai drwy hynny'n unig y sicheir y caiff hawliau siaradwyr Cymraeg eu diogelu.

Amlinellir isod brif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd o blaid gwneud y safonau'n benodol gymwys:

- Yr angen i sicrhau bod pob sefydliad sydd yn darparu gwasanaethau yng Nghymru yn ddarostyngedig i ofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, gan osgoi'r anghysonderau posibl a ddaw o weithredu dwy gyfundrefn statudol.
- Yr angen i sicrhau bod safonau yn sicrhau darpariaeth o wasanaethau Cymraeg yn ddiofyn, gan sicrhau bod y cysyniad o gynnig rhagweithiol yn gyson drwyddi draw.
- Sicrhau nad yw'r broses o ddyfarnu neu ddelio â thendr neu gontract uwchlaw'r angen am osod amodau iaith Gymraeg ar y grantiau/contractau a ddosberthir gan sefydliadau sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 3.
- Yr angen i sicrhau bod safonau mewn perthynas â gwasanaeth wyneb-yn-wyneb yn mynd y tu hwnt i brif dderbynfeydd a chyfarfodydd personol sydd wedi eu trefnu ymlaen llaw.
- Yr angen i sicrhau eglurder bod y diffiniad o gyfarfodydd personol yn cynnwys pob cyswllt wyneb-yn-wyneb.
- Yr angen i bennu safon sydd yn gosod gofynion clir ar bolisiau recriwtio sefydliadau.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Derbyniwyd rhai ymatebion gan aelodau'r cyhoedd a oedd yn mynegi gwrthwynebiad cyffredinol i ddyletswyddau iaith.

Amlinellir prif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd yn erbyn gwneud y safonau'n benodol gymwys isod:

- Yr angen i ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol, a'r modd y caiff arian cyhoeddus ei wario ar y Gymraeg.
- Blaenoriaethu meysydd polisi eraill dros y Gymraeg.
- Perthnasedd y Gymraeg yng Nghymru.
- Anghytuno â'r gofyniad y dylai'r Gymraeg ymddangos neu gael ei chyhoeddi'n gyntaf.

- Biwrocratiaeth y gofynion.

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Derbyniwyd nifer o ymatebion oedd o'r farn y dylai bob un o'r sefydliadau yng nghylch 3 orfod gohebu â'r cyhoedd yng Nghymru drwy gyfrwng y Gymraeg. Aeth rhai ymatebwyr ymlaen i nodi pwysigrwydd sicrhau mai cyfeiriadau a ffurfiau Cymraeg a ddefnyddir wrth ohebu ag unigolyn yn Gymraeg. Roeddent o'r farn y byddai hyn yn gam sylweddol tuag at hybu'r iaith Gymraeg ac i annog dinasyddion i ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg o leoliadau.

Er hynny, roedd un ymatebwr o'r farn bod y safonau fel y'u drafftwyd yn anymarferol mewn ardaloedd lle mai'r Gymraeg yw'r iaith fwyafrifol. Yn yr un modd, derbyniwyd rhai sylwadau oedd yn nodi mai ar gais yn unig y dylid darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg, a hynny am resymau amgylcheddol ac economaidd.

Wrth ystyried y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd neu ddigwyddiadau cyhoeddus, roedd nifer helaeth o'r ymatebwyr o'r farn y dylid sicrhau bod gan siaradwyr Cymraeg yr hawl i fynegi eu hunain yn y Gymraeg, ac felly y dylid sicrhau bod gofyniad arnynt i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd, neu gynnal y cyfarfod yn Gymraeg. Roedd eraill o'r farn y dylid sicrhau'r gwasanaeth hwnnw pan fo galw digonol am y gwasanaeth.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd sicrhau gwasanaeth derbynfa gyflawn drwy gyfrwng y Gymraeg. Mynegwyd rhwystredigaeth gan rai ynglŷn â'r gwasanaeth a ddarperir ar hyn o bryd, gyda nifer o dderbynfeydd yn cyfarch yn Gymraeg ond methu delio'n llawn â'u hymholiadau hwy. Roedd eraill o'r farn y gallai'r gofyniad hwn fod yn her sylweddol i nifer o sefydliadau sydd yn gweithredu nifer o dderbynfeydd tu hwnt i'w prif dderbynfa. Cafodd y sylwadau hyn eu hategu mewn perthynas â gwasanaeth ffôn nifer o'r sefydliadau sydd yn rhan o gylch 3.

Yng nghyd-destun y safonau'n ymwneud â chynhyrchu dogfennau a ffurflenni, roedd nifer o ymatebwyr yn ystyried ei bod yn fwy na rhesymol disgwyl i'r sefydliadau yng nghylch 3 sicrhau bod y cyhoeddiadau hynny ar gael yn Gymraeg. Aeth un ymatebwr ymlaen i nodi bod modd i ddogfennau a ffurflenni gael eu cynhyrchu fel dogfennau dwyieithog ar-lein yn unig erbyn hyn, a thrwy hynny sicrhau bod costau cynhyrchu'n llawer is. Er hynny, roedd rhai o'r farn y dylai fod elfen gref o flaenoriaethu yma, a hynny ar sail y gynulleidfa darged, gydag eraill o'r farn mai ar gais yn unig y dylai'r dogfennau hyn gael eu cynhyrchu yn Gymraeg.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Derbyniwyd nifer o ymatebion gan y cyhoedd oedd yn amlygu pwysigrwydd sicrhau bod y sefydliadau dan sylw yn sicrhau arwyddion dwyieithog ar bob achlysur. Aeth rhai o'r ymatebwyr hynny ymlaen i nodi pwysigrwydd sicrhau mai'r Gymraeg fyddai'n cael blaenoriaeth, a hynny er mwyn sicrhau cysondeb ieithyddol ar draws Cymru. Er hynny, derbyniwyd rhai sylwadau oedd o'r farn na ddylid gweithredu yn y modd hwnnw, a hynny er mwyn sicrhau na fyddai unrhyw ddryswch i'r di-Gymraeg ac ymwelwyr i Gymru.

Wrth ystyried gwefannau a gwasanaethau ar-lein a ddarperir gan sefydliadau cylch 3, roedd cefnogaeth gref ar y cyfan i sicrhau gwefannau dwyieithog, a hynny gan ystyried y cynnydd yn y gwasanaethau a gynigir drwy'r cyfrwng hwn bellach, gyda rhai achosion pan fo'r gwasanaethau hynny ar gael drwy'r cyfrwng hwnnw'n unig.

Aeth rhai ymlaen i nodi'r problemau a geir gan sefydliadau sydd yn defnyddio ffeil cyfeiriadau Grŵp y Post Brenhinol, a hynny oherwydd diffyg cysondeb yn y gronfa ddata honno (PAF) o ran enwau lleoedd Cymraeg. Golyga hyn fod nifer o ffurflenni neu lythyrau a dderbynnir ganddynt â chyfeiriadau uniaith Saesneg arnynt, ac a fyddai'n peri iddynt fethu â chydymffurfio â'r safonau.

Safonau llunio polisi

Pwysleisiodd nifer o'r ymatebwyr bod yn rhaid i bolisiau'r sefydliadau dan sylw arddel yr egwyddor o gydraddoldeb, gan sicrhau eu bod yn cyflogi digon o siaradwyr Cymraeg er mwyn gallu darparu gwasanaethau yn yr iaith honno.

Safonau gweithredu

Derbyniwyd tystiolaeth gan nifer oedd o'r farn ei bod yn gwbl resymol ac yn gymesur i'r lefel uchaf o safonau gweithredu gael eu gosod ar y cyrff hynny sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 3, a hynny gan ystyried bod y cyrff hyn yn derbyn arian cyhoeddus sylweddol neu'n gwmnïau a ddylai weithredu er budd y cyhoedd.

Er hynny, roedd un ymatebwr o'r farn nad oedd y safonau gweithredu fel y'u drafftwyd ar gyfer y cylch cyntaf yn cyflawni'r amcan o sicrhau bod rhagor o sefydliadau yn gweithio'n fewnol yn Gymraeg yn unig.

Safonau cadw cofnodion

Derbyniwyd nifer o sylwadau oedd yn cefnogi'r angen i sefydliadau gadw cofnodion, a hynny er mwyn sicrhau'r gallu i fonitro ac i archwilio cydymffurfiaeth â'r safonau eraill. Er hynny, roedd rhai o'r farn bod elfennau o'r gofynion yn fiwrocrataidd ar gyfer sefydliadau sydd yn gweinyddu'n fewnol drwy gyfrwng y Gymraeg, gydag eraill o'r farn nad yw cadw cofnodion yn weithgaredd effeithiol er mwyn gwella ansawdd ac ystod gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.

6 Tystiolaeth a dderbyniwyd gan Banel Cynghori Comisiynydd y Gymraeg

Derbyniwyd tystiolaeth gan y Panel Cynghori yn unol â'r gofynion a amlinellir yn adran 63(3) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Roedd yr ymatebion a dderbyniwyd gan y Panel yn dangos cefnogaeth i bwrpas y rheoliadau sef gwireddu amcanion sylfaenol Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011: bod y Gymraeg yn iaith swyddogol yng Nghymru ac na ddylid ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Gan gydnabod y bydd pryder ymysg y rheini a gaiff eu rheoleiddio gan Gomisiynydd y Gymraeg, pwysleisiwyd y dylid sicrhau bod pawb yn deall gofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011; y Ddeddfwriaeth a ysgogodd ddyfodiad y safonau hyn.

Yn yr un modd â'r hyn a nodwyd yng nghyswllt y personau y cynhaliwyd ymchwiliadau safonau arnynt yng nghylch 2, roedd y Panel o'r farn y dylid ystyried sut y bydd rhai safonau yn cael eu gweithredu mewn modd 'rhesymol a chymesur' wrth osod y gofynion mewn hysbysiadau cydymffurfio o dan adran 44 y Mesur.

Ategwyd hynny gan nodi y gellir ystyried rhesymoldeb a chymesuredd mewn un o ddwy ffordd, sef; pennu safonau gwahanol i bersonau mewn ardaloedd gwahanol o Gymru gan adlewyrchu natur ieithyddol yr ardaloedd perthnasol neu bennu safonau cyffredin ar draws Cymru gan ddatgan diwrnodau gosod gwahanol ar gyfer pryd y bydd yn ofynnol iddynt orfod cydymffurfio â safon(au) e.e. pan fo angen elfen o hyfforddiant staff er mwyn cydymffurfio â safon, caniatáu rhagor o amser i berson gydymffurfio â safon o'i gymharu â pherson lle mae adnoddau staff priodol ar gael eisoes.

Roedd rhai aelodau o'r Panel yn ystyried y dylid gweithredu'r safonau mewn modd sydd yn adlewyrchu patrwm iaith y gwahanol ardaloedd. Cyfeiriwyd yn benodol at gyrff Llywodraeth y DU yn y cyswllt hwn. Pwysleisiwyd unwaith eto y dylid sicrhau bod unrhyw ofynion sy'n cael eu gosod ar bersonau tebyg yn nodi'r amgylchiadau hynny lle bydd disgwyl iddynt gydymffurfio â safon(au).

Wrth ystyried y gweithgareddau a geir o dan y safonau cyflenwi gwasanaethau, cyfeiriwyd yn benodol at gyrsiau addysg a gynigir i'r cyhoedd gan nodi eu bod o'r farn y dylid asesu'r angen, gan ymchwilio i'r bylchau sydd o safbwynt cynnwys, cyn ei gwneud yn ofynnol i berson gydymffurfio â'r gofyniad.

7 Casgliadau'r ymchwiliad safonau

Fel y nodwyd yn adran 4 yr adroddiad safonau hwn, fel rhan o'i ymateb i'r ymchwiliad safonau nododd y person dan sylw ei fod yn gweithio o dan gytundeb ag Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Nodwyd yn y dystiolaeth hefyd fod Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ddarostyngedig i gynllun iaith Ymddiriedolaeth GIG Felindre.

Gwnaeth Gweinidogion Cymru sylw yn y ddogfen 'Ymateb Gweinidogion Cymru i adroddiadau ail ymchwiliad safonau Comisiynydd y Gymraeg', ynglŷn â Phartneriaeth Cydwasaethau GIG Cymru, sydd â statws cyfreithiol tebyg i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. Nodwyd yn yr ymateb na fyddai Gweinidogion Cymru yn gwneud y safonau yn benodol gymwys i'r person perthnasol hwn am y rhesymau isod:

nid yw'n endyd cyfreithiol ar wahân ond yn hytrach yn rhan o Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Bydd unrhyw safonau sydd wedi cael eu gosod ar Ymddiriedolaeth GIG Felindre (yn unol â chynnwys eu hysbysiad cydymffurfio) yn berthnasol i'r gweithgareddau cydwasaethau.¹¹

Wrth lunio'r casgliadau isod mae Comisiynydd y Gymraeg wedi arfer ei swyddogaethau yn seiliedig ar dystiolaeth y person dan sylw ac ar gynnwys Atodlen 5(1) y Mesur.

Casgliad 1: Wrth bennu safonau mewn rheoliadau i'r person dan sylw, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau eglurder ynglŷn â'r graddau y bydd safonau a gaiff eu gosod ar Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Sylwadau cyffredinol

Daethpwyd i'r casgliadau isod ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd gan y person perthnasol a'r Panel Cyngori ar bwnc yr ymchwiliad safonau, ynghyd â thystiolaeth annibynnol a gasglwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg yng nghyd-destun cynllun iaith Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Nodir ym Memorandwm Esboniadol Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 mai un o brif amcanion y Ddeddfwriaeth yw moderneiddio ac adeiladu ar y system o gynlluniau iaith Gymraeg a grëwyd o dan Ddeddf 1993. Yn yr un modd, nodir mai nod Llywodraeth Cymru wrth ddeddfu oedd sicrhau gwell cysondeb rhwng personau, yn enwedig rhwng personau yn yr un sector, o ran darparu gwasanaethau Gymraeg.

Yn yr un modd, nodir bod adran 42 y Mesur yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i sicrhau bod rheoliadau'n darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n ymwneud â phob un o'r gweithgareddau a bennir yn Atodlen 9 yn benodol gymwys i berson os yw'r person, ac i'r graddau y mae'r person, yn gwneud y gweithgareddau hynny.

¹¹ <http://gov.wales/docs/dcells/publications/151019-second-standards-investigations-cy.pdf>

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Er hynny, dylid nodi nad oes rhaid iddynt wneud hynny os yw'r Comisiynydd yn nodi mewn adroddiad safonau, neu os yw Gweinidogion Cymru o'r farn, y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw. Dylid nodi nad yw'r adran hon yn y Mesur yn atal rheoliadau o dan adran 39 rhag darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau eraill yn benodol gymwys i berson.

Yn unol â'r uchod, os amlygir drwy'r ymchwiliad safonau fod person yn gwneud y gweithgaredd¹², boed hynny i raddau mwy neu lai, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai'r holl safonau mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw fod yn benodol gymwys iddo. Daethpwyd i'r casgliadau hynny gan fod y safonau a bennwyd gan Lywodraeth Cymru yn gyd-ddibynnol ar ei gilydd o fewn cwrpas gweithgaredd.

Nodir hefyd y gall y modd y cyflenwir gwasanaeth mewn perthynas â gweithgaredd newid yn y dyfodol ac y byddai angen addasu i adlewyrchu hynny drwy amrywio'r hysbysiad cydymffurfio, yn hytrach na mynd yn ôl at reoliadau.

Er hynny, lle ceir tystiolaeth nad yw person yn gwneud gweithgaredd o gwbl, boed hynny drwy dystiolaeth a gyflwynir i'r ymchwiliad safonau, neu drwy ddulliau eraill, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad na ddylai safonau o dan y gweithgaredd hwnnw fod yn benodol gymwys iddo, oni bai bod rhesymau dilys dros wneud hynny. Ategwyd hynny yn ymateb Gweinidogion Cymru i adroddiadau a chasgliadau Comisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â chylch 2 ei hymchwiliadau safonau, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2015 sy'n nodi:

*Os bydd o leiaf un sefydliad o fewn sector wedi nodi ei fod yn ymgymryd â gweithgaredd, mae'r Comisiynydd wedi dod i'r casgliad y dylai'r safonau drafft sy'n gysylltiedig â'r gweithgaredd hwnnw fod yn benodol gymwys i'r holl sefydliadau o fewn y sector hwnnw. Mae Gweinidogion Cymru'n cefnogi'r dull hwn gan ei fod yn dilyn cynsail a sefydlwyd yn y gyfres gyntaf o Reoliadau, a olygodd fod yr un safonau'n gymwys i sefydliadau o fewn yr un sector.*¹³

Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y dystiolaeth a ddarparwyd er mwyn llunio barn am gynnwys hysbysiadau cydymffurfio a roddir i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Eglurwyd yn adran 2 yr adroddiad hwn mai diben yr ymchwiliad safonau hwn oedd:

- dyfarnu a ddylai Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru orfod cydymffurfio â safonau
- os yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn dod o fewn Atodlen 6, dyfarnu pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru
- dyfarnu pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru (p'un a yw'r safonau eisoes wedi eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1) ai peidio).

¹² Gweithgaredd cyflenwi gwasanaethau fel y'i diffinnir yn adran 28 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

¹³ <http://gov.wales/topics/welshlanguage/response-to-welsh-language-standards-investigation/?lang=cy&ghg>

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Yn seiliedig ar y dystiolaeth a dderbyniwyd, ac o ystyried amcanion y Mesur fel y'u hamlinellwyd uchod, casgliad Comisiynydd y Gymraeg yw y dylai'r awdurdod cyhoeddus sydd dan sylw yn yr adroddiad safonau hwn, sef Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, orfod cydymffurfio â safonau.

Barn y Comisiynydd, yn seiliedig ar y dystiolaeth a dderbyniwyd, yw y dylai'r safonau canlynol fod yn gymwysadwy i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- Safonau cyflenwi gwasanaethau
- Safonau llunio polisi
- Safonau gweithredu
- Safonau cadw cofnodion

Safonau y dylid eu gwneud yn benodol gymwys i bersonau atodlen 5(1) - awdurdodau cyhoeddus

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw'r Comisiynydd i'r casgliad y dylai Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru allu cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgareddau perthnasol.

Unwaith eto, dymuna'r Comisiynydd nodi pwysigrwydd gwahaniaethu'n glir rhwng ymrwymadau sefydliad (yr hyn y mae disgwyl iddo'i wneud) a'i berfformiad (i ba raddau y mae'n cydymffurfio â'r disgwyliadau hynny ar hyn o bryd). Mae pob cynllun iaith Gymraeg yn dwyn awdurdod llawn y sefydliad wrth ddod i gytundeb ar gynnwys. Byddai peidio â phennu safonau sy'n gydradd, a'u gwneud yn benodol gymwys i'r personau dan sylw, yn gam yn ôl ac yn mynd yn groes i fwriad Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Nodir mai mater ymarferol yw perfformiad, ynghyd ag i ba raddau y gall sefydliad gydymffurfio â safon mewn cyfnod penodol. Gall y graddau hynny wella, gwaethygu neu aros yr un fath. Mae Comisiynydd y Gymraeg o'r farn y dylai ymrwymadau ddiwallu anghenion defnyddwyr y Gymraeg y maent yn eu gwasanaethu, ac y dylid pennu amserlen resymol ar gyfer delio ag unrhyw rwystrau. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y rhwystrau hynny wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio a gyflwynir o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Cydnabyddir i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru adnabod heriau a rhwystrau posibl i gydymffurfio'n llawn â rhai o'r safonau cyflenwi gwasanaethau. Serch hynny, mae'r Comisiynydd o'r farn y gellid cyflawni ymrwymadau sy'n gymesur ag anghenion defnyddwyr y Gymraeg gydag amserlen resymol ar gyfer gweithredu ac ymdrin ag unrhyw heriau. Derbyniwyd rhai enghreifftiau o ddiffyg cydymffurfio, neu bryderon ynglŷn â rhai gofynion sydd ynghlwm wrth y safonau cyflenwi gwasanaethau.

Casgliad 2: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgareddau isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- gohebiaeth a anfonir gan gorff
- galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff
- cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol
- cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff
- corff yn arddangos deunydd yn gyhoeddus
- corff yn llunio ac yn cyhoeddi dogfennau
- corff yn llunio ac yn cyhoeddi ffurflenni
- gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff
- defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol
- arwyddion a arddangosir gan gorff
- derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff
- corff yn dyfarnu contractau
- hunaniaeth gorfforaethol corff

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n cynnal cyfarfodydd sydd yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol, nac ychwaith yn trefnu digwyddiadau cyhoeddus. Nodwyd yn y dystiolaeth a dderbyniwyd gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fod unrhyw gyswilt â'r cyhoedd yn digwydd trwy fyrddau iechyd GIG Cymru. Er hynny, roedd ymrwymadau'r cynllun iaith cyfredol yn cyfateb, boed yn rhannol neu'n llawn, i bob un o'r safonau o fewn y ddau weithgaredd hwn.

Gan ystyried yr uchod, ynghyd â natur y gweithgareddau perthnasol dan sylw, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y gallai'r rhain fod yn weithgareddau perthnasol y gallai Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru eu gwneud ar hyn o bryd, neu yn y dyfodol. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y dystiolaeth hon ymhellach wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio o dan adran 44 y Mesur.

Casgliad 3: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud hysbysiadau swyddogol ar hyn o bryd a'i fod o'r farn na fyddai'n rhesymol nac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Diffinnir 'hysbysiad swyddogol' yn Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 fel:

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

*unrhyw hysbysiad y mae corff yn ei gyhoeddi er mwyn rhoi gwybod i bersonau am weithgareddau cyflenwi gwasanaethau neu newidiadau i weithgareddau cyflenwi gwasanaethau'r corff.*¹⁴

O'r herwydd, ystyrir bod y gweithgaredd hwn yn rhan o weithrediad presennol Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. Nodir hefyd fod ymrwymiad yn ei gynllun iaith Gymraeg cyfredol, boed yn rhannol neu'n llawn, i 50% o'r safonau'n ymwneud â'r gweithgaredd hwn. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y dystiolaeth hon ymhellach wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio o dan adran 44 y Mesur.

Casgliad 4: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n dyfarnu grantiau ar hyn o bryd.

Casgliad 5: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, i'r graddau bod y grym a'r swyddogaeth ganddo i wneud hynny:

- corff yn dyfarnu grantiau.

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir ganddo, ac roedd o'r farn nad yw'r safonau hyn yn berthnasol iddo.

Dylid nodi bod adran 12(2)(b) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn nodi bod yn rhaid i bob cynllun iaith Gymraeg bennu ym mha ffyrdd y bydd sefydliadau'n sicrhau cyhoeddusrwydd i'r cynllun. Pwysleisia'r Comisiynydd nad yw'r mesur hwn yn elfen ddewisol o fewn y ddeddfwriaeth.

Casgliad 6: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff.

¹⁴ Rhan 3, Atodlen 1 Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n darparu cyrsiau. Fodd bynnag, dylid nodi bod Rhan 3, Atodlen 1, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 yn cyfeirio at gyrsiau addysg ac yn eu dehongli fel:

unrhyw seminar, hyfforddiant, gweithdy neu ddarpariaeth debyg sy'n cael ei ddarparu neu ei darparu ar gyfer addysgu neu wella sgiliau aelodau o'r cyhoedd

Gan ystyried y diffiniad uchod a natur gwaith Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, mae'r Comisiynydd o'r farn y gallai ystod eang o weithgarwch y person fod yn berthnasol. O'r herwydd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y gallai hwn fod yn weithgaredd perthnasol i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y graddau y mae'r sefydliad yn darparu cyrsiau wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Casgliad 7: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

○ Cyrsiau a gynigir gan gorff

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n cyhoeddi negeseuon dros system annerch gyhoeddus ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae Comisiynydd y Gymraeg o'r farn y gallai'r person ymgymryd â gweithgareddau cyflenwi gwasanaethau eraill y mae'n debygol y byddai systemau annerch cyhoeddus yn gysylltiedig â hwy: er enghraifft cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd, neu ddiwyddiadau cyhoeddus. O'r herwydd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y gall hwn fod yn weithgaredd perthnasol i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. Dylid nodi y rhoddir hyblygrwydd o dan adran 44 y Mesur i Gomisiynydd y Gymraeg nodi'r amgylchiadau lle y bydd disgwyl i berson gydymffurfio â safon.

Casgliad 8: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

○ systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff.

Nododd y Gwasanaeth dan sylw nad yw'n defnyddio peiriannau hunanwasanaeth. At hynny, nid oedd unrhyw ymrwymiadau o fewn ei gynllun iaith yn cyfateb i'r safon ar gyfer y gweithgaredd. Gan ystyried hynny, a gan na chyfyd unrhyw dystiolaeth arall bod y person perthnasol yn gwneud y gweithgaredd, bernir nad yw'r gweithgaredd yn berthnasol iddo ar hyn o bryd ond bod y gweithgaredd yn un y gallai ddechrau ei ddarparu yn y dyfodol. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y graddau y mae'r person perthnasol yn darparu'r math hwn o wasanaeth wrth ymgynghori ar hysbysiad cydymffurfio o dan adran 47 y Mesur.

Casgliad 9: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, i'r graddau eu bod o'r farn bod y gweithgaredd yn un y gallai'r person perthnasol ddechrau ei ddarparu yn y dyfodol:

- peiriannau hunanwasanaeth.

Safonau Ilunio polisi

Mae'r mesurau gofynnol sy'n sail i gynnwys cynlluniau iaith Gymraeg i'w gweld ar ffurf canllawiau statudol a gymeradwywyd gerbron Tŷ'r Cyffredin (cymeradwywyd Canllawiau ar Ffurf a Chynnwys Cynlluniau Iaith gan Senedd y DU ar 19 Gorffennaf 1995). Nodir yn y canllawiau hynny y dylai sefydliadau orfod pennu'r mesurau y bwriedir eu cymryd wrth asesu effaith polisiau, strategaethau a mentrau newydd, a'u gweithredu.

Cred y Comisiynydd y dylai sefydliadau sy'n gweithredu yng Nghymru ystyried yr effaith y gall eu polisiau ei chael ar y Gymraeg, a sut y gellir creu polisiau sy'n ymgynraedd at y nod o sicrhau un neu ragor o'r canlyniadau isod.

Bod y person sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried pa effeithiau, os o gwbl, (a ph'un a yw'r effeithiau'n bositif neu'n andwyol) y byddai'r penderfyniad polisi yn eu cael –

- (a) ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu
- (b) ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Yr ail yw bod y person sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried sut y gellid gwneud y penderfyniad fel bod y penderfyniad yn cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif –

- (a) ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu
- (b) ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Y trydydd yw bod y person sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried sut y gellid gwneud y penderfyniad fel nad yw'r penderfyniad yn cael effeithiau andwyol, neu fel bod y penderfyniad yn cael effeithiau llai andwyol –

- (a) ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu
- (b) ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.¹⁵

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai penderfyniadau polisi Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wella'r cyfleoedd sydd ar gael i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Rhesymau'r Comisiynydd dros ddod i'r casgliad hwn yw bod disgwyl eisoes i'r person perthnasol hwn asesu goblygiadau ieithyddol polisiau a mentrau newydd yn ystod y broses o'u creu a'u hadolygu, a hynny drwy ei gynllun iaith Gymraeg. Cadarnhawyd hyn oll yn y dystiolaeth a dderbyniwyd gan y person perthnasol fel rhan o'r ymchwiliad safonau hwn.

¹⁵ Adran 29 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Cydnabyddir bod materion wedi'u hamlygu ynghylch gallu Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru i gydymffurfio â holl ofynion y safonau llunio polisi. Nodwyd nad oes ganddo bolisi dyfarnu grantiau. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried yr amgylchiadau hyn ymhellach wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Casgliad 10: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau llunio polisi fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Safonau gweithredu

Nodir yn adran 30 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 mai ystyr safon gweithredu yw safon:

y bwriedir iddi hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg

- (i) gan A wrth i A wneud ei weithgareddau perthnasol,
- (ii) gan A a pherson arall wrth iddynt ddelio â'i gilydd mewn cysylltiad â gweithgareddau perthnasol A, neu
- (iii) gan berson heblaw A wrth iddo wneud gweithgareddau at ddibenion gweithgareddau perthnasol A, neu mewn cysylltiad â hwy.

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cydnabod bod rhai elfennau sydd ynghlwm wrth y safonau gweithredu yn yr adroddiad safonau hwn yn newydd i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru. I'r un perwyl, cafwyd rhai enghreifftiau lle nad oes trefniadau i sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r gofynion ar hyn o bryd. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried hynny ymhellach wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio a roddir o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

O ran yr elfennau hynny nad ydynt yn rhan o'r cynllun iaith Gymraeg, nac yn weithredol ar hyn o bryd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y byddai'n rhesymol ac yn gymesur caniatáu digon o amser i ymgynhyrdd at y nod polisi newydd hwn, yn ogystal â chynnwys mesurau lleddfu eraill mewn hysbysiad cydymffurfio, lle y bo'n briodol.

Serch hynny, dylid nodi bod nifer o'r gofynion yn bethau y mae disgwyl i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru eu gwneud o dan ei gynllun iaith Gymraeg. Mae'r rhain yn cynnwys pennu mesurau i sicrhau bod gweithleoedd sydd â chyswllt â'r cyhoedd yng Nghymru yn ceisio sicrhau bod digon o siaradwyr Cymraeg sydd â'r sgiliau priodol; mesurau i glustnodi'r swyddi hynny lle'r ystyrir bod y gallu i siarad Cymraeg yn hanfodol a'r rhai lle'r ystyrir ei fod yn ddymunol; ynghyd â mesurau i asesu'r angen am hyfforddiant a'i ddarparu i gyflogeion.

Os yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn gwneud unrhyw weithgaredd perthnasol a nodir yn y safonau gweithredu, boed yn Gymraeg neu yn Saesneg yn unig ar hyn o bryd, cesglir y dylai'r safonau sydd ynghlwm wrth y gweithgareddau hynny fod yn benodol gymwys iddo.

O'r herwydd, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw'r Comisiynydd i'r casgliad ei bod yn rhesymol ac yn gymesur i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru alluogi ei weithwyr i wneud eu gweithgareddau perthnasol drwy gyfrwng y Gymraeg.

Casgliad 11: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau gweithredu mewn perthynas â'r materion isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff
- Safonau ynghylch cwynion a wneir gan aelod o staff corff
- Safonau ynghylch corff yn disgyblu staff
- Safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd
- Safonau ynghylch corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu
- Safonau ynghylch recriwtio ac apwyntio
- Safonau ynghylch arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff

Nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru nad yw'n gwneud cyhoeddiadau a negeseuon sain yn y gweithle. Ategwyd hynny yn ei gynllun iaith Gymraeg cyfredol, lle nodir nad oes ymrwymiad i ddarparu hyn. Fodd bynnag, o ystyried natur eang y math hwn o weithgaredd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y gallai hwn fod yn weithgaredd perthnasol i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ymgymryd ag ef. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried hynny ymhellach wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio a roddir o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Casgliad 12: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau gweithredu mewn perthynas â'r materion isod fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

- Safon ynghylch cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff

Safonau cadw cofnodion

Wrth gyflwyno tystiolaeth fel rhan o'r ymchwiliad safonau hwn, nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ei bod yn rhesymol ac yn gymesur gwneud y safonau hyn yn benodol gymwys iddo.

Mae'n ofynnol o dan gynlluniau iaith Gymraeg i'r person perthnasol bennu camau sydd i'w cymryd i gyhoeddi gwybodaeth ar berfformiad y person perthnasol yn erbyn y gofynion statudol. Cadarnhawyd hynny yn y dystiolaeth a dderbyniwyd; nododd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, ar y cyfan, fod y safonau cadw cofnodion, mewn egwyddor, ac yn weithredol i raddau helaeth, eisoes yn cael eu harfer.

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

gadw cofnod yn dweud sut y mae'n cadw at safonau y disgwylir iddo gydymffurfio â hwy, ynghyd â chwynion yn ymwneud â'i gydymffurfiaeth â'r safonau a sgiliau Cymraeg yn y gweithle.

Casgliad 13: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i'r safonau cadw cofnodion fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol

Ceir darpariaethau yn y Mesur sy'n ymwneud â threfniadau monitro a gofynion adrodd ar gyfer y gyfundrefn safonau (Adran 27 – Darpariaeth Atodol). Yn sgil cymeradwyo 'Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015'¹⁶ yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 24 Mawrth 2015, pennwyd safonau sy'n ymdrin â materion atodol o dan adran 26 y Mesur.

Nododd Comisiynydd y Gymraeg ei bod yn ofynnol o dan gynlluniau iaith Gymraeg pennu camau sydd i'w cymryd i gyhoeddi gwybodaeth ar berfformiad y sefydliad yn erbyn y gofynion statudol.

Mae dogfen polisi Llywodraeth Cymru 'Arolygu, Archwilio a Rheoleiddio yng Nghymru'¹⁷ yn egluro mai rôl arolygwyr yw 'gwirio'n annibynnol, gan ddefnyddio arbenigedd proffesiynol a phwerau cyfreithiol'. Caiff hynny ei ategu gan Adroddiad Crerar ar arolygu yn yr Alban sy'n nodi mai rôl arolygwyr allanol yw darparu sicrwydd annibynnol fod gwasanaethau'n cael eu rheoli'n dda a'u bod yn addas i'r diben. Yn ôl Crerar, pum prif egwyddor arolygu yw'r angen i ganolbwyntio ar y cyhoedd; annibyniaeth; cymesuredd; tryloywder ac atebolrwydd. Mae cynigion Crerar yn gyson ag egwyddorion Hampton sy'n nodi y dylai arolygu ddigwydd ar sail risg; na ddylid cynnal arolygiadau heb reswm ac y dylai rheoleiddwyr allu rhoi cyngor awdurdodol a hygyrch. Yn yr un modd, ceir cydnabyddiaeth nad oes modd i gyrff arolygu oruchwylio popeth y mae darparwyr gwasanaethau'n ei wneud. Hynny yw, mae disgwyliad cynyddol ar ddarparwyr gwasanaethau i sicrhau bod trefniadau craffu ac archwilio mewnol cadarn ar waith. Ymhellach i hynny, mae hunanasesu'n dod yn rhan gynyddol bwysig o drefniadau arolygu allanol.

Cadarnhaodd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru y byddai modd iddo gydymffurfio â'r safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi, gweithredu a chadw cofnodion a'u bod yn rhesymol ac yn gymesur mewn egwyddor.

Nid oedd o'r farn ei bod yn rhesymol nac yn gymesur gwneud y safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau yn benodol gymwys iddo, gan nad yw Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn ystyried ei fod yn sefydliad sy'n ymdrin yn uniongyrchol â'r cyhoedd ac am nad yw ei swyddfeydd yn agored i'r cyhoedd. Ymddengys fod diffyg eglurder ynghylch union ddiffiniad y term 'personau' yn y rheoliadau, ac a fyddai hynny'n ymestyn y tu hwnt i'r cyhoedd fel y'i diffinnir yn Neddf yr Iaith Gymraeg 1993. Mae'r Comisiynydd o'r farn bod y materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau yn berthnasol i Wasanaeth

¹⁶ <http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/996/made/welsh/data.pdf>

¹⁷ <http://gov.wales/docs/dpsp/publications/inspectionpolicystatement/090930inspstatementcy.pdf>

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Gwybodeg GIG Cymru, a hynny i'r graddau y caiff safonau cyflenwi gwasanaethau eu gosod arno mewn hysbysiad cydymffurfio o dan adran 44 y Mesur.

Casgliad 14: Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau, ac wrth ystyried yr uchod, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau sy'n ymdrin â materion atodol fod yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Safonau ychwanegol y dylid eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Nodir yn adran 64(3) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011:

Os –

(a) casgliadau'r ymchwiliad safonau (boed yn llwyr neu'n rhannol) yw y dylai safonau fod yn benodol gymwys i berson, a

(b) nad yw unrhyw un neu ragor neu'r oll o'r safonau hynny wedi ei phennu neu eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1),

rhaid i'r adroddiad safonau nodi'r safonau sydd heb eu pennu.

Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylid pennu safonau ychwanegol i'r rhai a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 31 Mawrth 2015. Lluniwyd y farn honno ar ôl derbyn tystiolaeth gan y cyhoedd a'r personau perthnasol fel rhan o'r ymchwiliad safonau.

Gweithgaredd: darparu gwasanaethau cymorth ar gyfer Gwasanaethau Iechyd Gwladol Cymru

Mae darparu gwasanaethau rhagorol i gwsmeriaid yn ganolog i gyflenwi gwasanaethau i unigolion a chymunedau. Mae strwythur y gwasanaeth bellach wedi newid a rhai swyddogaethau wedi symud o'r Byrddau a'r Ymddiriedolaethau i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru.

Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn sefydliad cenedlaethol sy'n darparu'r gwasanaethau gwybodaeth a thechnoleg a ddefnyddir gan GIG Cymru i gynorthwyo gofal cleifion.¹⁸ Mae'n gweithredu o dan gytundeb ag Ymddiriedolaeth GIG Felindre.

Dylid nodi bod gwaith monitro Comisiynydd y Gymraeg wedi amlygu heriau wrth weithredu cynlluniau iaith Gymraeg Byrddau Iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG. At hynny, ceir risg i wasanaethau i siaradwyr Cymraeg os nad yw prosesau Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru, ynghyd â'r gwasanaethau a ddarperir dan gontract, yn cydymffurfio â'r dyletswyddau a osodir ar y cyrff iechyd.

Casgliad 15: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru bennu safon(au) mewn perthynas â'r isod, a'u gwneud yn benodol gymwys i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:

1. Wrth ddarparu unrhyw wasanaeth a/neu swyddogaeth cymorth perthnasol i GIG Cymru neu bersonau eraill, rhaid sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

¹⁸ http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/documents/956/NWIS_ServiceGuide_Welsh_WebVersion.pdf

8 Y camau nesaf

Wrth ddarparu'r adroddiad safonau hwn, mae Comisiynydd y Gymraeg wedi ystyried yr holl ymatebion a gyflwynwyd i'r ymchwiliad safonau. Caiff yr adroddiad hwn ei gyflwyno i'r isod yn unol ag adran 64(4) y Mesur:

- y person perthnasol
- Panel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg
- pob person a gymerodd ran yn ymgynghoriad y Comisiynydd yn unol ag adran 63
- Gweinidogion Cymru.

Ochr yn ochr ag ymchwiliadau safonau Comisiynydd y Gymraeg, disgwylir i Weinidogion Cymru gynnal asesiadau effaith rheoleiddiol mewn perthynas ag is-ddeddfwriaeth berthnasol y maent yn bwriadu ei gwneud, gan ddefnyddio eu pwerau is-ddeddfwriaethol eu hunain.

Noda Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 mai asesiad effaith rheoleiddiol yw'r isod:

A regulatory impact assessment is an assessment as to the likely costs and benefits of complying with relevant Welsh subordinate legislation.¹⁹

Yn hyn o beth, gall asesiad effaith rheoleiddiol gael ei ystyried:

- yn broses i helpu Gweinidogion Cymru ystyried effaith y rheoliad arfaethedig ar fuddiannau unigolion, grwpiau, sefydliadau ac ati
- yn gyfrwng i alluogi Gweinidogion Cymru i bwysu a mesur costau a manteision yr holl opsiynau sydd ar gael iddynt cyn gweithredu polisi; ac
- yn fodd o gyflwyno'r dystiolaeth berthnasol ar effeithiau cadarnhaol a negyddol ymyriadau o'r fath at ddibenion craffu ar y dystiolaeth honno.²⁰

Bydd disgwyl i Weinidogion Cymru ystyried y dystiolaeth a gasglwyd ganddynt at ddibenion yr asesiad effaith rheoleiddiol, ochr yn ochr â chasgliadau Comisiynydd y Gymraeg mewn adroddiad safonau wrth benderfynu a ddylent arfer y pwerau sydd wedi eu rhoi iddynt o dan Ran 4 y Mesur ai peidio.

Cadarnhaodd Y Gwir Anrh. Carwyn Jones AC, Prif Weinidog Cymru yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 20 Hydref 2015 na fyddai'r trydydd cylch o reoliadau yn gallu cael eu datblygu cyn diwedd cyfnod y Cynulliad hwn, ac felly y byddai hynny'n fater i'r Cynulliad nesaf.

¹⁹ Adran 76(2)(a) Deddf Llywodraeth Cymru 2006.

²⁰ <http://gov.wales/docs/legislation/guidance/091020riacodecy.doc>

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

Nid oes amserlen felly ar gyfer cyflwyno rheoliadau mewn perthynas â'r person(au) hynny a ddaw o fewn yr adroddiad safonau hwn.

Atodiad A – Sylwadau cyffredinol a dderbyniwyd gan y cyhoedd ar ymchwiliadau safonau cylch 3

Yn yr un modd â'r cylchoedd blaenorol, roedd yr ymatebion a dderbyniwyd yn gyffredinol gefnogol i'r cysyniad o bennu safonau, a hynny er mwyn sicrhau hawliau clir i siaradwyr Cymraeg mewn perthynas â'r gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan yr holl sefydliadau sydd wedi eu cynnwys yng nghylch 3.

Mynegwyd cryn awydd unwaith eto gan y cyhoedd i sicrhau bod y safonau a gaiff eu pennu yn rhai sy'n glir, cadarn a dealladwy i bobl gyffredin. Ategwyd hynny gan nodi mai drwy hynny'n unig y sicheir y caiff hawliau siaradwyr Cymraeg eu diogelu.

Amlinellir isod brif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd o blaid gwneud y safonau'n benodol gymwys:

- Yr angen i sicrhau bod pob sefydliad sydd yn darparu gwasanaethau yng Nghymru yn ddarostyngedig i ofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, gan osgoi'r anghysonderau posibl a ddaw o weithredu dwy gyfundrefn statudol.
- Yr angen i sicrhau bod safonau yn sicrhau darpariaeth o wasanaethau Cymraeg yn ddiodyn, gan sicrhau bod y cysyniad o gynnig rhagweithiol yn gyson drwyddi draw.
- Sicrhau nad yw'r broses o ddyfarnu neu ddelio â thendr neu gontract uwchlaw'r angen am osod amodau iaith Gymraeg ar y grantiau/contractau a ddosberthir gan sefydliadau sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 3.
- Yr angen i sicrhau bod safonau mewn perthynas â gwasanaeth wyneb-yn-wyneb yn mynd y tu hwnt i brif dderbynfeydd a chyfarfodydd personol sydd wedi eu trefnu ymlaen llaw.
- Yr angen i sicrhau eglurder bod y diffiniad o gyfarfodydd personol yn cynnwys pob cyswllt wyneb-yn-wyneb.
- Yr angen i bennu safon sydd yn gosod gofynion clir ar bolisïau recriwtio sefydliadau.

Derbyniwyd rhai ymatebion gan aelodau'r cyhoedd a oedd yn mynegi gwrthwynebiad cyffredinol i ddyletswyddau iaith.

Amlinellir prif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd yn erbyn gwneud y safonau'n benodol gymwys isod:

- Yr angen i ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol, a'r modd y caiff arian cyhoeddus ei wario ar y Gymraeg.
- Blaenoriaethu meysydd polisi eraill dros y Gymraeg.
- Perthnasedd y Gymraeg yng Nghymru.
- Anghytuno â'r gofyniad y dylai'r Gymraeg ymddangos neu gael ei chyhoeddi'n gyntaf.
- Biwrocratiaeth y gofynion.

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Derbyniwyd nifer o ymatebion oedd o'r farn y dylai bob un o'r sefydliadau yng nghylch 3 orfod gohebu â'r cyhoedd yng Nghymru drwy gyfrwng y Gymraeg. Aeth rhai ymatebwyr ymlaen i nodi pwysigrwydd sicrhau mai cyfeiriadau a ffurfiau Cymraeg a ddefnyddir wrth ohebu ag unigolyn yn Gymraeg. Roeddent o'r farn y byddai hyn yn gam sylweddol tuag at hybu'r iaith Gymraeg ac i annog dinasyddion i ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg o leoliadau.

Cred un ymatebwr bod y ddarpariaeth gan gymdeithasau tai o ran gohebu'n Gymraeg i denantiaid yn dameidiog, a bod angen sicrhau bod dyletswyddau clir arnynt yn hynny o beth. Yn yr un modd, cyfeiriodd rhai at bwysigrwydd gosod y dyletswyddau hyn ar y gwasanaethau post. Er hynny, roedd un ymatebwr o'r farn bod y safonau fel y'u drafftwyd yn anymarferol mewn ardaloedd lle mai'r Gymraeg yw'r iaith fwyafrifol. Yn yr un modd, derbyniwyd rhai sylwadau oedd yn nodi mai ar gais yn unig y dylid darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg, a hynny am resymau amgylcheddol ac economaidd.

Wrth ystyried y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd neu ddigwyddiadau cyhoeddus, roedd nifer helaeth o'r ymatebwyr o'r farn y dylid sicrhau bod gan siaradwyr Cymraeg yr hawl i fynegi eu hunain yn y Gymraeg, ac felly y dylid sicrhau bod gofyniad arnynt i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd, neu gynnal y cyfarfod yn Gymraeg. Roedd eraill o'r farn y dylid sicrhau'r gwasanaeth hwnnw pan fo galw digonol am y gwasanaeth.

Cyflwynwyd pryderon ynghylch cwmpas y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd rhwng corff ac unigolyn, a hynny gyda golwg ar wasanaethau cownteri a ddarperir mewn swyddfeydd post. Dymuna'r ymatebwr hwn i Weinidogion Cymru sicrhau bod y gwasanaethau hynny wedi eu cynnwys o fewn y diffiniad. Yn yr un modd, roedd o'r farn y dylai gwasanaethau a ddarperir yn nhŷ cwsmeriaid gan gwmnïau dŵr ddod o fewn cwmpas y safonau hyn.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd sicrhau gwasanaeth derbynfa gyflawn drwy gyfrwng y Gymraeg. Mynegwyd rhwystredigaeth gan rai ynglŷn â'r gwasanaeth a ddarperir ar hyn o bryd, gyda nifer o dderbynfeydd yn cyfarch yn Gymraeg ond methu delio'n llawn â'u hymholiadau hwy. Roedd eraill o'r farn y gallai'r gofyniad hwn fod yn her sylweddol i nifer o sefydliadau sydd yn gweithredu nifer o dderbynfeydd tu hwnt i'w prif dderbynfa. Cafodd y sylwadau hyn eu hategu mewn perthynas â gwasanaeth ffôn nifer o'r sefydliadau sydd yn rhan o gylch 3.

Yng nghyd-destun y safonau'n ymwneud â chynhyrchu dogfennau a ffurflenni, roedd nifer o ymatebwyr yn ystyried ei bod yn fwy na rhesymol disgwyl i'r sefydliadau yng nghylch 3 sicrhau bod y cyhoeddiadau hynny ar gael yn Gymraeg. Aeth un ymatebwr ymlaen i nodi bod modd i ddogfennau a ffurflenni gael eu cynhyrchu fel dogfennau dwyieithog ar-lein yn unig erbyn hyn, a thrwy hynny sicrhau bod costau cynhyrchu'n llawer is. Er hynny, roedd rhai o'r farn y dylai fod elfen gref o flaenoriaethu yma, a hynny ar sail y gynulleidfa darged, gydag eraill o'r farn mai ar gais yn unig y dylai'r dogfennau hyn gael eu cynhyrchu yn Gymraeg.

Derbyniwyd nifer o ymatebion gan y cyhoedd oedd yn amlygu pwysigrwydd sicrhau bod y sefydliadau dan sylw yn sicrhau arwyddion dwyieithog ar bob achlysur. Aeth rhai o'r ymatebwyr hynny ymlaen i nodi pwysigrwydd sicrhau mai'r Gymraeg fyddai'n

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

cael blaenoriaeth, a hynny er mwyn sicrhau cysondeb ieithyddol ar draws Cymru. Er hynny, derbyniwyd rhai sylwadau oedd o'r farn na ddylid gweithredu yn y modd hwnnw, a hynny er mwyn sicrhau na fyddai unrhyw ddryswch i'r di-Gymraeg ac ymwelwyr i Gymru.

Wrth ystyried gwefannau a gwasanaethau ar-lein a ddarperir gan sefydliadau cylch 3, roedd cefnogaeth gref ar y cyfan i sicrhau gwefannau dwyieithog, a hynny gan ystyried y cynnydd yn y gwasanaethau a gynigir drwy'r cyfrwng hwn bellach, gyda rhai achosion pan fo'r gwasanaethau hynny ar gael drwy'r cyfrwng hwnnw'n unig. Tynnwyd sylw penodol at wefannau sefydliadau sy'n gweithredu ar lefel Brydeinig e.e. adrannau Llywodraeth y DU sy'n gweithredu o fewn systemau gov.uk.

Ategwyd hynny drwy dynnu sylw at y ffaith nad oes modd ei gwneud yn ofynnol i Swyddfa'r Cabinet, corff sydd â chyfrifoldeb dros y system honno, gydymffurfio â safonau heb i Weinidogion Cymru dderbyn cydsyniad yr Ysgrifennydd Gwladol. Cred yr ymatebwr y gall hynny achosi problemau mawr yn y pen draw, gyda phrofiad unigolyn o wasanaeth yn ddibynnol ar ba gyfundrefn y daw'r sefydliad hwnnw oddi tano. Pwysleisiodd un ymatebwr bwysigrwydd gosod y safonau ar gyrff ac adrannau sydd heb eu datganoli, a hynny er mwyn codi ymwybyddiaeth o statws a phwysigrwydd y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau.

Aeth rhai ymlaen i nodi'r problemau a geir gan sefydliadau sydd yn defnyddio ffeil cyfeiriadau Grŵp y Post Brenhinol, a hynny oherwydd diffyg cysondeb yn y gronfa ddata honno (PAF) o ran enwau lleoedd Cymraeg. Golyga hyn fod nifer o ffurflenni neu lythyrau a dderbynnir ganddynt â chyfeiriadau uniaith Saesneg arnynt, ac a fyddai'n peri iddynt fethu â chydymffurfio â'r safonau.

Safonau llunio polisi

Pwysleisiodd nifer o'r ymatebwyr bod yn rhaid i bolisiâu'r sefydliadau dan sylw arddel yr egwyddor o gydraddoldeb, gan sicrhau eu bod yn cyflogi digon o siaradwyr Cymraeg er mwyn gallu darparu gwasanaethau yn yr iaith honno. Cyfeiriodd un ymatebwr yn benodol at gymdeithasau tai, gan nodi bod angen iddynt hyrwyddo'r Gymraeg yn y gymuned.

Safonau gweithredu

Derbyniwyd tystiolaeth gan nifer oedd o'r farn ei bod yn gwbl resymol ac yn gymesur i'r lefel uchaf o safonau gweithredu gael eu gosod ar y cyrff hynny sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 3, a hynny gan ystyried bod y cyrff hyn yn derbyn arian cyhoeddus sylweddol neu'n gwmnïau a ddylai weithredu er budd y cyhoedd.

Er hynny, roedd un ymatebwr o'r farn nad oedd y safonau gweithredu fel y'u drafftwyd ar gyfer y cylch cyntaf yn cyflawni'r amcan o sicrhau bod rhagor o sefydliadau yn gweithio'n fewnol yn Gymraeg yn unig. Cyfeiriwyd at Gartrefi Cymunedol Gwynedd Cyf fel sefydliad amlwg lle y dylai hynny ddigwydd yn ddiamod. Aeth ymlaen i nodi y dylai safon 136 gael ei hamrywio fel bod modd i Gomisiynydd y Gymraeg osod safon lle y disgwylir iddynt hysbysebu swyddi fel rhai lle mae sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol yn unig, a hynny er mwyn gwarchod y polisi cyfredol.

Sylw cyffelyb a dderbyniwyd gan aelod o'r cyhoedd oedd yr angen i sicrhau y gosodir yr un safonau ar ddarparwyr tai cymdeithasol ag y gwnaethpwyd mewn

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

perthynas ag awdurdodau lleol. Canlyniad hynny fyddai sicrhau'r un lefel o wasanaeth yn ddaearyddol.

Safonau cadw cofnodion

Derbyniwyd nifer o sylwadau oedd yn cefnogi'r angen i sefydliadau gadw cofnodion, a hynny er mwyn sicrhau'r gallu i fonitro ac i archwilio cydymffurfiaeth â'r safonau eraill. Er hynny, roedd rhai o'r farn bod elfennau o'r gofynion yn fiwrocrataidd ar gyfer sefydliadau sydd yn gweinyddu'n fewnol drwy gyfrwng y Gymraeg, gydag eraill o'r farn nad yw cadw cofnodion yn weithgaredd effeithiol er mwyn gwella ansawdd ac ystod gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.

Safonau Hybu

Derbyniwyd tystiolaeth oedd o'r farn y dylid sicrhau bod safonau hybu yn cael eu gwneud yn benodol gymwys i Gymdeithasau Tai, a hynny ar y sail eu bod yn cyflawni swyddogaeth bwysig i nifer fawr iawn o bobl, gan gynnwys nifer o'r bobl fwyaf bregus mewn cymdeithas. O'r herwydd, roeddent yn ystyried bod ganddynt rôl amlwg o ran hybu a hwyluso defnydd o'r Gymraeg yn eu cymunedau.

Aeth ymatebwr arall ymlaen i nodi ei syndod nad oes mwy o gyrff yn ddarostyngedig i'r safonau hybu, gan gynnwys Darparwyr Tai Cymdeithasol; cyrff sydd â chyswllt agos â'r gymuned ac sydd â dylanwad grymus yn lleol.

Atodiad B – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymchwiliad safonau

Isod ceir rhestr o'r person(au) perthnasol y cynhaliwyd ymchwiliad safonau mewn perthynas â hwy, y Panel Cynghori ynghyd ag aelodau'r cyhoedd a oedd yn fodlon inni gyhoeddi eu sylwadau.

Personau perthnasol

- Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Aelodau'r cyhoedd

- Aaron Jones
- Angharad Rhys
- Aled Cottle
- Aled Edwards
- Aled Lewis Evans
- Aled Powell
- Alfred S Nathan
- Alison Cummins
- Alwyn Gruffydd
- Andrew Shurey
- Anna Williams
- Annette Williams
- Anwen Evans
- Bedwyr Griffiths
- Ben Screen
- Bethan Rowlands
- Bethan Williams
- Bethan Wyn Jones
- Bob Gaffey
- Brian Dafis
- Bryn Moseley
- Carl Morris
- Carys Evans
- Catrin Stevens
- Cathryn Griffith
- Celt Roberts
- Cen Llwyd
- Ceri Owen
- Ciaran Spooner
- Colin Nosworthy
- Connor Keyes
- Curon Wyn Davies
- Cynghorydd Jeff Smith
- Dafydd Chilton
- Dafydd Frayling
- Dafydd Williams
- David Davies
- David Jones
- David Williams
- Delyth Wotherspoon
- Dorothy Williams
- Dr T H Thomas
- Eifion Glyn
- Eirian Conlon
- Elin Mair
- Enfys Jones
- Eurfyl Lewis
- Euros Jones
- Evie Wyn Jones
- Gareth Clubb
- Gareth Dobson
- Geraint Lovgreen
- Geraint Parri
- Gethin Kurtis Sugar
- Glenn Wall
- Goronwy Evans
- Gwen Bevan
- Gwydion Davies
- Gwyn Morris
- Huw Roberts
- Hynek Janoušek
- Iago ap Steffan
- Iago Sion
- Ifan Alun Puw
- Ifor Glyn Efans
- Iwan Standley
- Iwan Williams
- Jackie Owens
- James Merchant
- Jamie Bevan
- John Christopher Williams
- Jon Hicks

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5(1): Awdurdodau Cyhoeddus (Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru)

- Jonathan Brown
- Judith Bartley
- Judith Griffith
- Julia Burns
- Kevin Williams
- Lauren Evans
- Lisabeth Miles
- Liz Saville Roberts
- Lleucu Roberts
- Llinos Parri
- Mair Nutting
- Manon Elin
- Manon James
- Manon Owen
- Mari Evans
- Mari Gwilym
- Mary Williams
- Meic Haines
- Meinir James
- Meirion Powell
- Menna Machreth
- Miriam Collard
- Mr K Jones
- Myrddin Williams
- Nest Efans
- Neville Evans
- Nia Lloyd
- Nia Wyn Jones
- Osian Rhys
- Paul Pritchard
- Petroc ap Seisyllt
- Randal Isaac
- Ruth Williams
- Rhian Jones
- Rhiannon Mair
- Rhisiart Morgan
- Richard Vale
- Robot Idris
- Ruth Evans
- Rhobet Williams
- Rhodri Glyn
- Rhys Llwyd
- Sandra McKenzie
- Sarah Parry
- Selwyn Lloyd - Jones
- Siân Cwper
- Siân Roberts
- Sion Morris
- Sion Pennant
- Siwan Evans
- Steffan Bryn
- Stephen Taylor
- Stephen Turner
- Stephen Vaughan Thomas
- Susan Jeffries
- Tegwyn Jones
- Tim Barrell
- Tudor Williams
- Thomas Gareth Jones
- Thomas Shaw
- Wendy Lewis
- William Schleising

Sefydliadau/Mudiadau

- Cymdeithas yr Iaith Gymraeg
- Dyfodol i'r Iaith

Panel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg

- Bethan Jones Parry
- Carl Cooper
- Dr Heledd Iago
- Meinir Davies
- Nick Speed

